

**Det danske Hjælpekorps i østerrigsk
Tjeneste fra 1704—1709 og Rejsningen i
Ungarn.**

Mest efter utrykte Kilder.

Af

Joh. Forchhammer.

Iblandt de Haandskrifter, som bevares i Herlufsholms Archiv, findes en Pakke, betitlet: «Documenta und Briefe, betreffend die Verpflegung etc. der im kayserlichen Dienste stehenden königl. Dänischen Truppen von Ao. 1703, 4, 5, 6, 7 und 8.» Disse Papirer ere, som de fleste haandskrevne Sager, der findes paa Herlufsholm, komne dertil ved Gehejmeraad Christian Brandts Død 1805. Efter Indholdet maa de oprindeligt have tilhørt den danske Minister (Envoyé extraordinaire) i Wien, Kammerherre, Etatsraad F. v. Weyberg, der i August 1703 afløste Urbich som dansk Minister ved det kejserlige Hof og døde ugift i Wien 1720. Hvorledes dette Brudstykke af Weybergs Papirer er kommet i den Brandtske Families Eje, kan jeg ikke oplyse.

Pakken indeholder, chronologisk ordnet, dels originale Breve til Weyberg, mest fra de skiftende Overbefalingsmænd over de danske Tropper, der i de nævnte Aar vare i øster-

rigsk Tjeneste, og fra Justitsraad Tobias Rosbach, der som Overkrigskommissær fulgte denne Troppeafdeling¹⁾, dels Documenta, d. v. s. officielle Skrivelser og Forhandlingsprotokoller i Original eller som oftest i Kopier. Indholdet saavel af Brevene som af Dokumenterne drejer sig hovedsagelig om de danske Troppers Forplejning og Udrustning, om Restancer og Afregninger, om Vanskeligheden ved at faa de fornødne Pengemidler anviste og inddrevne, om Umuligheden af at faa Tropperne rekruterede, remonterede og paa forskjellig Maade udrustede uden Penge, hvortil der fra østerrigsk Side svares med stadige Klager over Excesser, som de danske Tropper beskyldes for at have begaaet. Om selve Krigsoperationerne lære vi af Dokumenterne Intet, af Brevene kun lidt. I de bevægede Krigsmaaneder standse som oftest baade Brevvexlingen og de forskjellige Forhandlinger for igjen at begynde, naar Tiden til Vinterhvilen nærmer sig, og Brevvexlingen bliver i Reglen livligst, naar Forberedelserne til Opbrud fra Vinterlejren sætte alle Kræfter i Bevægelse for at indhente det forsømte.

Det kan saaledes vistnok synes, som om denne Samling Aktstykker har en meget indskrænket historisk Betydning, men ganske uden Interesse er den dog ikke, da den kaster Lys over Begivenheder og Forhold, der hidtil slet ikke ere blevne behandlede fra dansk Side. Thi vel have de danske Hjelpekorps, der gjorde Tjeneste i den spanske Arvefølgekrig, fundet deres Historieskriver²⁾; men Begiven-

¹⁾ Tobias Rosbach, Postmester i Rendsborg, udnævntes 4. Nov. 1702 til Krigskommissær ved de kgl. Tropper i Italien (Instruktion af 21. Nov. 1702), og 18. Okt. 1704 til Overkrigskommissær (Instruktion af 22. Decbr. 1705). Rentekammerarchivet.

²⁾ J. H. F. Jahn, De danske Auxiliærtropper, et krigshistorisk Udkast. Kbhvn. 1840—41.

hederne i Nederlandene og ved Rhinen maatte fortrinsvis drage Historikerens Opmærksomhed paa sig, og her synes ogsaa Kilderne at have flydt rigeligere. For det Korps' Vedkommende, der stod i østerrigsk Tjeneste, standser Jahn ved Udgangen af Aaret 1703, da «det ikke mere brugtes mod de Franske». Det var Jahns Agt i Militært Repertorium (anden Række, Aargang 1843) at meddele en Række Afhandlinger til Udfyldning af Hovedværket — deriblandt ogsaa en om dette Korps' senere Skjæbne i Kampen mod Ungarerne —, men kun den første Artikel: «Korpset i Ungarn og Polen 1692—1699» saa Dagens Lys.

Saaledes staa vi uden andre trykte Hjælpemidler end de sparsomme Efterretninger, der findes i A. Høyers og N. D. Riegels' Værker til Frederik den fjerdes Historie. Den nyeste Forfatter af den dansk-norske Hærs Historie O. Vaupell synes paa dette Punkt kun at have øst af trykte Kilder.

Det er begribeligt, at de Værker, der omhandle den østerrigsk-ungarske Historie¹⁾, kun have Betydning for den almindelige Forstaaelse af de Begivenheder, hvori de danske Tropper vare kaldede til at tage Del. Selv i militærhistoriske Skrifter maa man ikke vente at finde meget til Oplysning om vore Troppers Forhold²⁾. — Enkelte Artikler i Archiv für österreichische Geschichte behandle Rákóczis

¹⁾ Som Mailath Geschichte der Magyaren B. 3, zweite Auflage, Regensburg 1853. — F. Krones Geschichte der Neuzeit Österreichs vom achtzehnten Jahrhundert bis auf die Gegenwart. Berlin 1879.

²⁾ Friedrich von der Wengen Geschichte des k. k. Oesterreichischen 13. Dragon-Regiments, Prinz Eugen von Savoyen, seit seiner Errichtung 1682 bis zur Gegenwart. Brandeis 1879. Skjøndt Regimentet gjorde Tjeneste først i Italien senere i Ungarn tildels samtidigt med de danske Hjælpetropper, nævnes disse dog kun ganske i Forbigaaende.

Rejsning¹⁾, men Hovedværket for dette Tidsrums Historie er *Archivum Rakocianum*, der desværre er forfattet paa Magyarisk, men hvis diplomatiske Bilag (udgivne af E. Simonyi, Pest 1871—77) i tre Bind indeholde et rigt Uddrag af Depescher fra den engelske Minister ved Hoffet i Wien og andre politiske Aktstykker vedkommende Ungarns Rejsning i Aarene 1703—1711. Her kunne vi forfølge ikke blot alle diplomatiske Forhandlinger, men ogsaa de militære Begivenheder denne Rejsning vedkommende i de mindste Enkeltheder, og selv om de danske Troppers Skjæbne i disse Aar finde vi saa omstændelige Beretninger, som intet andet Steds foreligge trykte. Denne Samling Aktstykker har været mig af største Betydning ved Udarbejdelsen af denne Afhandling, idet ikke blot Fremstillingen af den ungarske Rejsning overvejende er udarbejdet derefter, men ogsaa det Kjendskab til de danske Troppers Fata, som jeg derigjennem har vundet, har været mig en betydelig Hjælp ved Benyttelsen af den danske Minister Weybergs Indberetninger til sin Regering, der bero i Gehejmearchivet og kun kunne benyttes paa selve Stedet. Jeg har ulige hurtigere fundet mig til Rette i det store Materiale, end jeg ellers havde kunnet gjøre.

Af utrykte Sager har jeg foruden den Afskrift (i Folio) af A. Høyers større Frederik d. 4des Historie, som beror paa det kongelige Bibliothek, sammesteds gjenemset I. Brincks Samlung historischer Nachrichten I Bind 1689—1706, II Bind 1707—1714²⁾. Intetsteds ser man tydeligere den Forskjel i Bedømmelsen og Behandlingen, der er bleven de forskjellige Hjelpekorps til Del; thi medens Sam-

¹⁾ F. Krones Zur Geschichte Ungarns im Zeitalter Franz Rákóczy's II i d. 42. og 43. Bind.

²⁾ Kalls Manuskripter Folio Nr. 87.

lingen er opfyldt med Relationer om de danske Troppers Meriter i Kampene paa den franske Grændse, har jeg kun fundet to tarvelige Notitser om det Troppekorps, hvormed vi her beskjæftige os.

I det gamle Rentekammerarchiv (cfr. Meddelelser derfra 1878 S. 127) findes to Regnskaber med Bilag, der med Hensyn til de egentlige Krigsaar ikke have ydet mig noget væsentligt Nyt, som ikke fandtes i de herlufsholmske Samlinger, men hvorfra jeg har hentet endel Oplysninger om Afslutningen af det hele Regnskab og den Rosbachske Proces.

Denne lille Afhandling stiller ingen Fordring paa at have nogen krigshistorisk Betydning, uagtet den meddeler et dansk Troppekorps' Historie. De aftrykte Breve skulde gjerne give et Billede af de Forhold, under hvilke Troppekorpsset levede i Krigens og i Hvilens Tid. Det øvrige skulde da danne lige som en Ramme om dette Billede. Da Gjenstanden for Behandlingen er et — i det mindste af Navn — dansk Troppekorps' Historie, og hvad her meddeles vel kan kaldes nyt, selv for Mænd af Faget, har jeg haabet, at denne Afhandling kunde finde sin Plads i Historisk Tidsskrift.

Den 4de Juni 1701 afsluttedes en defensiv Alliance-traktat paa Slottet Laxenburg mellem Kongen af Danmark og den tyske Kejser. I den første hemmelige Artikel lover Hans danske Majestæt at overlade Hans kejserlige Majestæt 8000 Mand, bestemte til at tjene i Arvefølgekrigen. Kejseren skal betale dem og behandle dem som sine egne Tropper. Saalænge Kongen har Fred, kan han ikke kalde dem tilbage. Dertil udsaa Kongen største Delen af det Troppekorps, som da stod i Sachsen. Til Anfører udnævntes (ved Reskript af 20. Aug. 1701) Generalfeltmarschallieutenant Christian

Gyldenløve. Den 15. September fik han Befaling til at gaa med Korpset, der bestod af to Rytterregimenter, i Alt 1020 Mand, og 7 Batailloner Fodfolk, i Alt 5172 Mand¹⁾, til Italien saa hurtigt som muligt. I flere Afdelinger gik Tropperne over Alperne og samledes ved Rivoli. Den 29. November stødte Korpset til Prindsen af Commercys Hær, der af den Øverstkommanderende, Prinds Eugen, var sendt til Mantuas Blokering. Her indtog de danske Tropper deres Vinterkvarter, og foran Mantua forefaldt flere Smaa-træfninger, hvori vore Tropper deltog med Hæder, indtil Commercys sidst i Maj 1702 ved den franske Hærs Fremrykning maatte hæve Mantuas Belejring og trække sig tilbage til Hovedhæren. Sidst i Juli tvang Slaget ved St. Vittoria Østerrigerne til yderligere Tilbagetog. For at gjenoprette det tabte foretog Prinds Eugen i August et Angreb paa den franske Lejr ved Luzzara. Angrebet, hvori de Danske under Prinds Commercys Anførsel deltog paa højre Fløj, begyndte Kl. 5 om Eftermiddagen; Commercys kastede de Franske tilbage, men faldt selv, og hans Tropper maatte vige. Tre Gange fornyedes Angrebet; først da Eugen selv satte sig i Spidsen for de danske Batailloner, maatte de Franske efter en morderisk Kamp trække sig tilbage. Slaget var forøvrigt uden Følger. I Begyndelsen af December gik den østerrigske Hær i Vinterkvarter i Omegnen af Mirandola, men Kampene vedbleve, og ved Aarets Slutning var den kejserlige Hær — det danske Hjelpekorps deri indbefattet — i en meget svækket Tilstand.

¹⁾ Saaledes siger Jahn, der dog ikke har kunnet opdage nogen Etat over disse Tropper. Den 19. Oktober, da den kejserlige Regering overtog Lønningen og Forplejningen, var den effektive Styrke kun 4528 Mand Infanteri og 981 Ryttere.

Ifølge Traktaten i Laxenburg skulde det danske Korps stilles paa samme Fod som de kejserlige Regimenter. Denne Omordning foregik i Foraaret 1703, derved kom Korpset til at bestaa af et Dragonregiment paa 1000 Mand og tre Regimenter Fodfolk, hvert paa 10 Kompagnier à 150 Mand. De overflødige Officerer afgik. I Sommeren 1703, da Grev Guido Stahremberg havde Overansførselen over den østerrigske Hær, foregik der Intet af Betydenhed i Italien. Hærene stode ligeoverfor hinanden ved Poffoden i Egnen om Ostiglia og Revere. Gyldenløve var imidlertid bleven afløst i Overansførselen over de danske Tropper af Generallieutenant, Grev Adam Friederich v. Trampe. Medens Krigsskuepladsen i Italien flyttedes til den nordvestlige Del, førte Trampe sine stærkt medtagne Tropper til Tyrol. Forstærkningsmandskab udskreves om Efteraaret, men om Vinterhvil blev der, som vi skulle faa at se, heller ikke dette Aar Tale.

Fra denne Tid have vi Lister over den kongelig danske i kejserlig Tjeneste sig befindende store og lille Stab (25. Jan. og 13. Marts 1704), hvorefter denne bestod af:

Generalfeldtmarschallieutenant A. F. v. Trampe.
 Generalwachtmester v. Haxthausen¹⁾.
 Brigadier v. Boynenburg²⁾.
 General-Adjutant v. Trampe.
 General-Adjutant Lieut. v. Mösting.
 Overkrigskommissær Rosbach med en Kancellist.
 Generalauditor Uckermann³⁾ med en Retsskriver.

¹⁾ var allerede død Dec. 1703, og afløstes af F. v. Gersdorff (før 13. Marts 1704).

²⁾ † Sept. 1703, opført som død.

³⁾ 1705 nævnes I. I. Sverdfeger som Generalauditor.

Feltkrigssekretær Jürgen Hesse med en Kancellist.

Feltprovst Johan Trellund¹⁾.

Generalkvartermesterlieutenant Vilhelm Bohne.

Stabsmedicus Philip Jacob Meinrath.

Stabschirurgus Friederich Schneider.

Generalvognmester Lieutenant Heinrich Gross (?).

Generalprofos Lieutenant Wollers.

«Freyman» Hendrik Ackerman.

Desuden havde hvert Regiment sin Stab; denne bestod ved et Rytterregiment af 1 Oberst, 1 Oberstwachtmester, 1 Kvartermester, 1 Auditor med sin Sekretær, 1 Feltpræst, 1 Adjudant, 1 Proviantmester, 1 Vognmester, 1 «Pauker» og 1 Profos.

Foruden det Korps, der stod i Italien, var Kongen af Danmark forpligtet til at stille 2000 Mand, for at det bestemte Tal, 8000 Mand, kunde naas. Efter en Del Vanskeligheder lykkedes det at slutte en Kapitulation med Oberst Nicolai Heinrich v. Dithmarsen om Dannelsen af et Kyradseregiment og med Oberst Christian Vollrath v. Enden om et Infanteriregiment. Desuden havde Kongen taget en mecklenborgsk Bataillon paa 500 Mand under Oberstlieutenant Carl Gustav v. Maltzahn i sin Tjeneste. I Begyndelsen af Aaret 1703 satte disse Hærafdelinger sig i Bevægelse i Retning af Nürnberg²⁾, hvorfra de droge videre til Passau. Her stode de under den danske General-

¹⁾ nævnes sidste Gang Okt. 1704; Jan. 1705 nævnes som Feltprovst Severinus Theiste. — Hans Trellund f. 1669, blev senere Prof. theol. og døde som Biskop i Viborg 1735 (Historiske Aarbøger 3. Del. S. 169).

²⁾ Den 23. April overtog den østerrigske Regering det Endenske Regiment, der da talte 928 Mand, den 1. Maj det Dithmarsenske, der talte 876 Mand, den 19. Maj den mecklenborgske Bataillon, der talte sine 500 Mand.

major Reventlous Anførsel ligeoverfor Bairerne og havde forskjellige Smaafægtninger med disse, indtil Korpsset i temmelig svækket Tilstand i November gik i Vinterkvarter og kort efter fik Ordre til at forene sig med det danske Hovedkorps under Trampes Anførsel. Det samlede danske Hjælpekorps kom saaledes til at bestaa af to Rytterregimenter og fire Regimenter Fodfolk foruden den mecklenborgske Bataillon.

Inden vi komme til det danske Hjælpekorps' Optræden paa en ny Skueplads, vil det være nødvendigt at kaste et Blik paa det østerrigske Monarchis politiske Stilling og særligt paa Forholdene i Ungarn. Freden i Karlovitz havde 1699 endt den langvarige Tyrkekrig, der var begyndt saa faretruende med Wiens Belejring 1683. Tyrkernes Herredømme over største Delen af Ungarn, der havde varet over 150 Aar, havde ophørt; kun Strækningen mellem Maros, Theis og Donau, Banatet Temesvar, forblev i Tyrkernes Besiddelse. Under selve Krigen var der 1687 blevet udskrevet en Rigsdag i Presburg, hvor Kejser Leopold havde faaet sat to vigtige Bestemmelser igjennem, dels Indførelsen af Arvefølgen efter Førstefødslen i det habsburgske Hus i Stedet for den tidligere Valgret, dels Afskaffelsen af den gamle Ret, hvorefter hver Adelsmand kunde modsætte sig Kongen med væbnet Magt, hvis han krænkede Forfatningen. Saaledes var nu Ungarn og tillige med det ogsaa Siebenbürgen bragt i uadskillelig Forbindelse med de østerrigske Lande og den første Grundvold til en ny Statsordning lagt; men der behøvedes en Række Fredsaar til at læge alle de Saar, som det tyrkiske Regimente og den langvarige Krig havde slaaet, og der krævedes stor Visdom og Maadehold fra den kejserlige Regerings Side for at forsone de frihedselkende Magyarer med den nye Tingenes Tilstand.

Men allerede Aaret efter Karlovitzer Freden udbrød den spanske Arvefølgekrig, der lagde Beslag paa alle det østerrigske Monarchis Strids- og Penge-Kræfter, og selv om de Ord, man har lagt Kejser Leopold i Munden: *Faciam Hungariam captivam, postea mendicam, deinde catholicam*, aldrig ligefrem ere udtalte, ligge deri dog de Regeringsprinciper, som Kejseren, ledet af sine tydske Omgivelser og Jesuiterne, fulgte i Ungarn. De Indfødte tilsidesattes for Udlændinger, især Tydskere, det udsugede Land trykkedes med høje Skatter, og Protestanterne, der ikke havde lidt noget særligt Tryk under Tyrkernes Overherredømme, bleve nu overalt forfulgte. Misfornøjelsen var almindelig baade i Ungarn og i Siebenbürgen, og en ny Skat paa 4 Millioner Gylden, der ubarmhjertigt inddreves, gjorde Udslaget. Paa forskjellige Punkter saavel i Nedre- som i Øvre-Ungarn udbrød der Oprør i Begyndelsen af Aaret 1703; kun manglede man en Fører. I en Skrivelse fra den engelske Minister i Konstantinopel af 31. Marts findes den første Antydning af, at Grev Frantz Rákóczi levede i Polen paa Ludvig den 14des Bekostning, og at den franske Gesandt i Konstantinopel stod i Brevvexling med ham. Frankrig var jo særlig interesseret i, at der rejste sig en Bevægelse i Ryggen paa Østerrig.

Frantz Rákóczi nedstammede paa fædrene Side fra en Slægt, der havde givet Siebenbürgen 3 Fyrster i det syttende Aarhundrede; hans Moder, Helena Zrinyi, var af en berømt magyarisk Slægt; efter hans Faders Død havde hun ægtet Emmerik Tököly, der understøttet af Polen og Frankrig havde ledet den sidste Opstand i Ungarn kort før den store Tyrkekrig. Frantz Rákóczi var efter sin Faders Død bleven opdraget i Wien i den katholske Lære og under streng Bevogtning. Enten han nu virkelig om-

gikk med Planer til en Sammensværgelse, eller Beskyldningen var falsk, blev han fængslet, men undslap. Der blev sat en Pris paa hans Hoved; men han naaede lykkelig til Polen, hvor han, som sagt, opholdt sig, da Opstanden i Ungarn udbrød.

I Begyndelsen af Juni 1703 naaede de første Efterretninger om en Rejsning i Ungarn til Wien; midt i Maaneden kom Frantz Rákóczi til Øvre-Ungarn, hvor han i Nærheden af Mongaz havde store Godser, og overtog aabenlyst Ledelsen. I August Maaned begyndte Efterretningerne fra Ungarn at blive foruroligende. De Ungarer, der ikke vare amnesterede ved Freden, men levede i Tyrkiet, ilede over Grændsen, og man begyndte i Wien at blive bekymret for Tyrkiets Holdning. For sent søgte Kejseren at dæmpe Bevægelsen ved at nedsætte de nye Skattepaalæg fra 4 til 3 Millioner Gylden. I September havde Rejsningen bredt sig over hele Ungarn, 30000 Mand stode under Vaaben, den ene befæstede Stad efter den anden faldt i de Misfornejedes Hænder, væbnede Skarer satte sig fast paa Donau-øerne og nærmede sig Mäbrens og Østerrigs Grændser. Snart følte man sig usikker i Wien; den 10. Oktober udstedtes en Proklamation til Hovedstadens Indvaanere om at proviantere sig for et Aar eller forlade Byen.

Den kejserlige Regering var i den største Forlegenhed; Wien var blottet for Tropper; de faa paalidelige Stridskræfter, der fandtes i Ungarn og Siebenbürgen, havde ondt nok med at forsvare de befæstede Punkter; alle andre Tropper vare optagne paa de forskjellige Krigsskuepladser. Fra den bayerske Grændse hentedes i Hast de Tropper — Dragoner og Kyradserer —, der kunde undværes, for over Linz og Wien at gaa til Ungarn. Grev Schlick fik Anførselen over dem, men var ikke heldig og nødtes til at

trække sig tilbage under Leopoldstadts Kanoner. Vejen til Wien stod aaben for de Misfornøjede; særlig var man bekymret for Hovedstaden, hvis Donau skulde fryse til. I denne Nød kaldtes de danske Tropper til Wiens Forsvar. Grev Trampe beordredes med det Korps, der havde været i Italien, fra Tyrol til Østerrig; den 19. December skulde de bryde op fra deres Vinterkvarterer; men nogen Udsættelse var nødvendig, for at de kunde faa deres Syge med sig, der vare spredte over hele Landet. Det danske Fodfolk, som havde ligget ved Passau, blev hurtigere marschfærdigt og gik i Ilmarscher over Linz til Wien, hvor de ankom den 29. Decbr. Her herskede en fuldkommen Panik, da man havde faaet Underretning om, at de Misfornøjede havde overskredet March og hærjede i Mähren. De danske Tropper, der skulde have marscheret videre til Presburg, hvor Prinds Eugen stod med de faa Tropper, han havde samlet, bleve stoppede i Wien; men saa stor var Forvirringen, at den danske Minister havde ondt ved at skaffe det fornødne Krudt eller erfare, hvad man vilde bruge Tropperne til. Endelig fik de Ordre til at gaa Nord paa og dække Marchlinien. Den 15. Jan. 1704 kom det danske Rytterregiment, der havde ligget ved Passau, til Wien, hvorfra det gik videre for at forene sig med Fodfolket. Men næste Dag kom et nyt Tordenbud: Passau, der i Nøden var blottet for Tropper, var falden i Bairernes Hænder; Vejen til Hovedstaden stod nu ogsaa aaben vesterfra. I Wien begyndte man at pakke ind og flytte bort.

I disse Dage havde Trampe med sit Korps indtaget den Plads, der var ham anvist i Omegnen af Linz, hvor han bidrog til at forsvare Landet mod Bairerne. Churfyrsten var allerede i Fremrykning med 10000 Mand Fod-

folk og 3000 Heste, og de Kejserslige maatte trække sig tilbage bag Traunfloden.

Hvorledes man i Wien opfattede Stillingen i disse Dage, kan ses af den Indberetning, som den midlertidige engelske Gesandt Charles Whitworth sendte sit Hof d. 16. Januar: — «Trængt mellem Rebellerne og Bairerne véd dette Hof ikke, hvad Forholdsregler det skal tage, og begynder at frygte for en Belejring eller et Bombardement af denne Stad, da Rygtet gaar, at Churfyrsten har 40 Kanoner og 20 Morterer med sig, et Træn, som man mener er for stort, til at det skulde være rettet mod Linz eller Ens, de eneste Stæder i Øvre-Østerrig, som have Spor af Befæstning. Her har i nogle Dage været almindelig Tale om, at Kejseren var bestemt paa at drage herfra, men Hertugen af Moles, Prindsen af Sahn og Grev Kaunitz forsikre mig om det modsatte, uagtet jeg af nogle af deres Ytringer godt kan mærke, at Spørgsmaalet har været under Forhandling. Hovedspørgsmaalet er, hvorhen man skal gaa; Prag og Grätz ere næsten lige saa udsatte og slettere befæstede, og det er at befrygte, at Borgerne og Landet vilde gjøre Oprør, hvis den kejserslige Familie skulde drage bort. Man kan neppe holde dem i Ave, som det nu er, og deres Samtaler ere meget krænkende for den nuværende Regering. Deres Fare er meget større, end da Tyrkerne sidst belejrede Wien; da havde de én Side fri og hele Riget til Venner, og De maa erindre, at det da var deres Naboer og ikke egne Anstrængelser, som frelste dem fra Undergang. Det er langt mindre at vente, at de skulde gjøre Undergjerninger nu for Øjeblikket.»

Det er unægtelig stærke Udtryk: «Faren er meget større, end da Tyrkerne sidst belejrede Wien», Udtryk, der vist kun ere skrevne under Indflydelse af den da herskende

Panik. Den ungarske Hær var lidet skikket til en Angrebskrig; slet udrustet, særligt med Artilleri, og ganske uøvet manglede den en dygtig Ledelse. Rákóczi var hverken Krieger eller Organisator, og intet fremragende Talent viste sig blandt de Ungarer, der sluttede sig til Rejsningen. Der har neppe heller været Tale om en fælles Plan mellem Ungarerne og Bairerne. Ogsaa fra denne Side var Faren hurtigt forbi; Churfyrsten maatte snart kæmpe for sin egen Throne. Det gunstige Øjeblik, da noget kunde udrettes, blev ikke benyttet. En Folkerejsning i Nedre-Østerrig havde kaldt hver 10de Mand under Vaaben, i Wien holdt man Udskrivning, og fra Böhmen og Mähren strømmede Rekruter ind. Krigsoperationerne i de næste Uger indskrænkede sig til Smaatræfninger paa Grændsen, hvori ogsaa de danske Tropper deltog med Hæder.

Under disse Forhold fik man Tid til at tænke paa de danske Tropper, der i høj Grad trængte til at bringes paa Fode. Et kejserligt Reskript af 7. Februar bestemte, at Korpset skulde rekruteret og snarest muligt samles dels i Schlesien (den italienske Afdeling), dels i Mähren (de nye Tropper). Denne Ordre maa temmelig hurtigt være kommen til Udførelse; thi allerede den 18. Februar høre vi fra Schlesien den første Klage over de danske Tropper. Denne er af en ganske ejendommelig Art. Ved Traktaten i Laxenburg var der (§ 3) udtrykkelig bestemt, at de danske Tropper overalt skulde nyde fri Udøvelse af deres Religion. Den 17. Februar havde to danske Feltpræster, der hørte til Grev Trampes Stab, holdt offentlig Gudstjeneste i Byen Striegau i Fyrstendømmet Schweidnitz i Schlesien under stærk Tilstrømning af Stadens lutherske Indvaanere samt indbudt til «en saakaldt Bodsprædiken». Herover blev Stadens katholske Gejstlighed foruroliget. Allerede den næste Dag klagede

Prioren ved Karmeliterklostret i Striegau til Stadens Raad: «Det passerede stred immediate imod den vestphaliske Fred». Prioren protesterer ikke blot «in forma solenni mod et saadant publicum religionis exercitium», men anraaber Magistraten om at expedere en streng Befaling til Borgerskabet og ved Trusel om alvorlige Straffe sørge for, at vedkommende Præst hverken vover at foretage en saadan Akt eller beskytte Borgernes Besøg i sit Hus, saa at der kunde raades Bod paa en saadan Utilbørighed. Endnu samme Dag henvendte Borgmester og Raad sig til «das königliche Amt» om dets Bistand i denne Sag.

For at forstaa det Røre, som de danske Præsters naturligvis tydske Prædiken voldte i Staden Striegau, maa vi huske, at under Kejser Leopolds Regering Jesuiterne stode ved Roret, og at i Schlesien ikke mindre end i Ungarn Lutheraner og Reformerte bleve fortrædige paa enhver Maade. Herom giver det Klage- og Bønskrift, som efter Leopolds Død 1705 overraktes Kejser Joseph, al fornøden Oplysning¹⁾. Dette stadige Tryk mod de Evangeliske gav de protestantiske Magter, Kongen af Preussen, senere ogsaa Karl den 12te, Anledning til at optræde for de betrængte Troesfæller. Et karakteristisk Exempel paa Jesuiternes Magt meddeler A. Hoyer: Den danske Legationspræst var nogle Aar før den Tid, hvormed vi her beskæftige os, bleven bortført paa Gaden, fordi han havde villet uddele den hellige Nadvere udenfor Gesandtens Hus, sat paa en Vogn og ført til Grændsen med Forbud under Livsstraf om mere at komme til Wien.

Hvorledes Historien med de danske Præster i Striegau endte, høre vi intet nærmere om, men kort efter møder os

¹⁾ Det er meddelt i *Theatrum Europaeum* XVII Del.

en lignende Klage fra Staden Freystadt i Fyrstendømmet Glogau. Her og i de nærmeste Landsbyer laa en Afdeling af det tredie danske Infanteriregiment under Anførsel af Oberstwachtmester Friederich Ulrich v. Donop. Denne havde først i Marts 1704 kaldet sin Regimentspræst til sig og ikke blot i sit Kvartér daglig holdt offentlig Gudstjeneste med Prædiken, Sang og Kommunion, men ogsaa ladet holde Gudstjeneste paa den lutheranske Kirkegaard. Borgmester og Raad havde protesteret derimod, men til ingen Nytte. Donop havde paaberaabt sig den Ret, som Træb:aten i Laxenburg gav de danske Tropper til fri Religionsøvelse, og erklærede, at han ingen Love vilde lade sig foreskrive desangaaende, men holde Gudstjeneste i sit Kvartér og paa Kirkegaarden eller et andet Sted, hvor det behagede ham, om det saa var paa selve Raadhuset. Skulde man understaa sig at formene ham sligt med Magt, skulde han nok vide at møde haardt med haardt. I sin Nød henvendte Borgmester og Raad sig den 9. Marts til sine Foresatte, Amtet. I nogle Maaneder høre vi ikke mere om denne Sag; vi tør vel antage, at Regimentet i Mellemtiden har deltaget i Felttoget i Ungarn; men sidst i August finde vi Donop igjen i sit gamle Kvartér i Freystadt, hvor han holdt Gudstjeneste som tidligere. Da Borgmester og Raad vare magtesløse, henvendte de sig til Amtet, dette til Overamtet, og da de civile Myndigheder ikke kunde hjælpe, dette igjen til de militære Autoriteter, og den 29. August udgik der en Ordre fra Generalfeldtmarschallieutenant v. Haszling i Glogau til Donop om at marschere med sit Regiment til Overschlesien for at tage Kvartér der. Men Donop lod sig ikke fordrive. Den 31. August undskyldte han sig i sit Svar med, at han ikke kunde røre sig uden expres Ordre fra sin General; desuden kunde han ikke drage bort, førend

det Mandskab, der var kommet til siden sidste Mønstring, var blevet præsenteret. Da Donop vedblev som før, indgav Borgmester og Raad i Freystadt en ny Klage til Amtet af 9. Sept., om de ikke kunde blive fri for den haarde Indkvartering og den lutherske Gudstjeneste; «Exercitium Lutheranae religionis bliver ikke blot flittigt frekventeret under den største Tilstromning fra Land og By, men der bliver ogsaa næsten hver Dag fra Omegnen sendt Børn ind for at døbes». Denne Klage gaar videre gennem Amtet til Overamtet, der er meget opbragt over, at «de til Skade for den katholske Religion højst forargelige Attentata af den danske Feltpræst stadigt kontinuere». Da det imidlertid ikke staa i Overamtets Magt at raade Bod paa denne Skandale, og selv de overordnede militære Autoriteter intet have udrettet, henvender Overamtets Præsident, Pfaltsgrev Frants Ludvig sig (Breslau d. 18. Sept.) direkte til — Kejseren. Den kejserlige Regering var ellers berygtet for sin Langsomhed, men denne vigtige Sag taalte ingen Opsættelse. Pfaltsgrevens Skrivelse bliver forelagt Kejseren d. 22., og endnu samme Dag udgaar der en Skrivelse fra det kongelig-bøhmiske Hofkancelli til det kejserlige Hofkrigsraad, at det — absonderlich da Religionis salvificae bonum darunter versiret — hos den kommanderende danske General vilde faa den Ordre effektueret, som var udstedt til Oberst-Wachtmester Donop angaaende Troppernes Delogering.

Hermed ender denne kuriøse Brevvexling ¹⁾. Om Donop nu maatte forlade Freystadt, eller han blev der, indtil saamt-lige danske Tropper snart efter bleve lagte i Vinterkvarter i Overpfalts, maa staa hen.

¹⁾ Aktstykkerne bero i Herlufsholms Archiv.

Foraaret og Sommeren 1704 gik hen under stadige Kampe med de Misfornøjede. Overanførselen over de kejserlige Tropper var overdraget General Heister, der i Marts Maaned antoges at have en Hær paa 7—8000 Mand; med disse Tropper lykkedes det for en Tid at rense Landet Vest for Donau. Donauøerne vare endnu i de Misfornøjedes Hænder; for at fordrive dem fra den største af disse, Øen Schütt, gjorde General Trampe d. 20. April Landgang, men da han traf en overlegen fjendtlig Styrke, maatte han fægtende trække sig tilbage til sine Baade, ved hvilken Lejlighed han mistede 18 Mand og havde ligesaamange saarede. Det værste Tab var dog, at General Trampe selv, der led af Podagra og havde staaet i Vand i flere Timer, døde faa Dage efter i Presburg. Anførselen over de danske Tropper gik nu over til Generalmajor, Baron F. v. Gersdorff, indtil Kongen tog nærmere Bestemmelse. Den 30. April foretog General Heister et nyt Angreb paa Øen Schütt og rensede den for Insurgenter, og fra nu af var Øen det stadige Udgangspunkt for videre Operationer. Ellers gik Sommeren hen med mindre Strejftog fra begge Sider; den 25. Mai foretog saaledes Generalmajor Ritschan et Indfald fra Mähren i Retning af Waagfloden med 200 Ryttere, 2000 Rekrutter og 200 Mand af den Mecklenborgske Bataillon. Paa Underretning om, at Grev Caroli rykkede imod ham med en større ungarsk Styrke, vilde Ritschan trække sig tilbage, men blev før Daggry indhentet af Fjenderne. Generalen blev saaret og fanget i Begyndelsen af Kampen, den Næstkommanderende ogsaa saaret, og Oberst Maltzahn, Fører af den mecklenborgske Bataillon, førte Resten, 1100 Mand med 3 Kanoner, tilbage til Mähren. Den 9. Juni, Kejser Leopolds Fødselsdag, stod Grev Caroli to Mile fra Wien, og hans Fortrop rykkede frem til Neugehaus, neppe 1 Mil fra

Hovedstaden, og dræbte de Tigere og Leoparder, som Kejseren havde der. Sidst i Juli var General Heisters Hær reduceret til 4000 Mand, med hvilke han ikke kunde gaa angrebsvis tilværks. Han laa paa Øen Schütt og ventede paa Forstærkning; imidlertid laa Mähren og Steiermark aabne for de Misfornøjedes Indfald.

Medens Sommeren gik hen under resultatløse Smaakampe, var der blevet ført næsten lige saa resultatløse Forhandlinger om en Udsoning mellem Kejseren og hans ungarske Undersaatter. Allerede i Januar Maaned, da Forskrækkelsen i Wien var paa sit højeste, havde den engelske og hollandske Gesandt i Wien tilbudt deres Bistand til at standse Kampen; men hverken fra Kejserens eller fra Rákóczis Side var der nogen alvorlig Lyst til Overenskomst. Ungarerne krævede at behandles som et frit Folk og ønskede bestemte Garantier fra de mæglende Magters Side; Kejseren vilde ikke opgive Haabet om at tvinge Ungarerne med Vaabenmagt. Foreløbigt maatte de mæglende Magter nøjes med Haabet om en Vaabenstilstand; dertil gav Kejseren endelig sit Samtykke først i September; den skulde vare Maaneden ud, men blev fortsat indtil Udgangen af Oktober Maaned.

Da Vaabenstilstanden gjorde de danske Troppers Nærværelse til Grændselandenes Forsvar mindre nødvendig, udgik der den 15. Sept. 1704 ex consilio bellico et Reskript om, at samtlige danske Tropper til Hest og til Fods, for atter at bringes i kampdygtig Stand og, om saa behøvedes, at kunne anvendes mod Bairerne, skulde forlægges til Øvre-pfalts og forplejes ordonantsmæssigt. Der anvistes ogsaa de fornødne Midler til Korpsets Rekruttering. Men uagtet den danske Minister havde anvendt 6000 Gylden i Presenter for at opnaa gode Kvarterer til Tropperne — thi uden

Penge kan man intet opnaa, med Penge alt muligt —, var der en lang Vej fra Beslutning til Udførelse. Under 8de Oktober høre vi fra Wien en Klage over de mangfoldige af de danske Tropper udøvede Excesser. Hertil svarer Generalmajor Gersdorff, der da havde sit Hovedkvarter i Jayspitz i Mähren, d. 11. Oktober, at, siden de danske Tropper havde faaet Ordre til at gaa i Kwartér, var der gaaet 8 Uger, uden at der endnu var truffet den ringeste Anstalt til deres nødtørftige Forplejning, saa at der i 10—12 Dage neppe var faldet 1 Pund Kjød pr. Mand. Troppernes Bevarelse gjorde derfor Furagering nødvendig¹⁾. Gersdorff klagede bittert over de kejserlige Myndigheder og paastod, at der var givet Befaling til, — es mögen Excessen begangen sein oder nicht, nichts desto weniger innerhalb 3 Tagen die Excessen anhero zum hochl. kayserl. Generalkriegscommissariat einzubringen*.

Faa Dage efter var Sagen dog bragt i Orden, og Generalmajor Gersdorff gik med de Tropper, der laa i Mähren, forud til Pfalts; Generallieutenant Andreas v. Harboe, hvem Kongen havde givet Overansførselen over det samlede Troppekorps efter Trampes Død, var ved denne Tid ankommet til Wien og fulgte saa efter med de Tropper, der laa i Schlesien. Han opslog sit Hovedkvarter i Byen Roding ved Floden Regen, og her holdtes efter Anmodning af Overkrigskommissær Rosbach under Oberst v. Ostens Præsidium en Række Kommissionsmøder for at bringe det indviklede Mellemværende for de forløbne tre Aar indtil Udgangen af Oktober Maaned 1704 i Orden. Kommissionen sluttede sine

¹⁾ Efter et Reglement af 1. Jan. 1704 tilkom der de danske Tropper i Naturalforplejning daglig hver Mand 1 Pund Kjød, 1³/₄ Pund Brød, 1 Maal (Maasz) Øl eller ¹/₂ Maal Vin; for hver Hest 6 Pund Havre, 8 Pund Hø og det fornødne Straa. (Herl. Archiv.)

Forhandlinger d. 3. Januar 1705. Protokollen indsendtes til Generalkommissariatet og derfra til Kongens Afgjørelse. Denne resolverede d. 19. Decbr. 1705 saaledes: «Vi approbere Generalkommissariatets Sentiment, at Kommissionen i Roding ikke har været beføjet til at give Overkrigskommis­ særen saa frie Hænder med Hensyn til Diskretionerne, hvilket denne Gang vel faar at passere, men for Fremtiden ikke maa finde Sted. Med Hensyn til de efter Ordre distribuerede Diskretioner, kunne vi ikke decidere, førend Overkrigskommis­ særen producerer de Ordre, han har i Hænde, hvorefter saadant kan have sin Rigtighed.» — For­ øvrigt approberes Kommissionens Indstilling, «dog at, hvis der i Fremtiden skulde være nogen af Officererne eller de Undergivne, som maatte finde sig utilfredse med Kom­ missionen i Roding og vilde forlange en upartisk Overkrigsret, dette ikke vel kunde afslaa dem». Hvilke Følger denne Anvisning havde, ville vi senere faa at se.

Førend Aaret 1704 gik til Ende, modtog Harboe (d. 30. December) en Ordre fra Prinds Eugen som Præsident for Krigsraadet, hvori han fordrede, at hvert Kavalleriregiment skulde rekrutteres og remonteres til 800 Mand og Heste, hvert Infanteriregiment til 1300 Mand — i Alt altsaa 6800 Mand, en Del mindre end den oprindelige Styrke havde været — inden to Maaneder. Harboe lover (5. Jan. 1705) at gjøre sig al optænkelig Flid, men der mangler i de fleste Regimenter indtil 600 Mand¹⁾, og Penge faar han ingen af:

¹⁾ In natura angav den kejserlige Regering 1709, at den havde ydet 1009 Mand og 451 Heste, vistnok overvejende i Aaret 1704, thi senere var den ikke at bevæge til at yde Rekrutter in natura. I Aaret 1705 hervedes der til 1ste Regiment (Harboes) 529 Mand, til 2det (Ostens) 559, til 3die (Maltzahns) 417, til 4de (Endens) 576 Mand, hver Mand ansat til 30 fl. Til de Gersdorffske Dragoner hervedes 439 velberedne Rekrutter (à 70 Thaler)

han beder derfor Prindsen hjælpe til, at de fornødne Midler kunne blive Tropperne anviste. Eugen lod til at have en vis Interesse for de danske Tropper, som han kjendte fra Italien, og sparede ikke paa Komplimenter til Weyberg. En Tid lang lod det til, at han vilde have Korpset med sig til Italien. Men da Prindsen i April drog til Italien, vare de danske Tropper ikke færdige, og det var endnu ikke afgjort, hvor de skulde anvendes. Den 7. Maj maatte Weyberg nedlægge en højtidelig Reservation, at det ikke kunde lægges det danske Korps til Last, at det endnu ikke var færdigt til at marschere. Det kunde ikke nytte, at Pengemidlerne vare anviste, naar de ikke kunde erholdes. Vel var Korpset voxet op til 5500 Mand og 1100 Heste, men der manglede endnu 500 Heste og 3000 Ceværer; Weyberg havde af egne Midler forstrakt 1000 Gylden.

I Juni Maaned var det danske Korps langt om længe færdigt til Opbrud, og da Kongens Tilladelse (af 5. Juni) til at benytte Korpset i Ungarn — thi paa en saadan Anvendelse var der ikke tænkt i Traktaten — over Wien var kommen Harboe i Hænde, skriver denne d. 23. Juni til Weyberg: „Jeg vil øjeblikkelig give de nødvendige Ordre til Infanteriregimenterne om at begive sig til det Sted, hvor de skulle gaa ombord; hvad Kavalleriet angaar, har man fra München forestillet mig Umuligheden af at finde et tilstrækkeligt Antal Flaader for at befordre det til Vands. Jeg har derfor maattet give mit Samtykke til at lade det drage til Lands. Jeg er fortvivlet derover; thi jeg vilde gjerne, at Hs. M. Kejseren skulde have set hele dette Korps

foruden 38 Rekrutter til Fods (2 ældre Ryttere skulde remonteres), til Kyradserregimentet (Dithmarsens) 378 beredne Rekrutter (à 80 Thaler) foruden 38 Rekrutter til Fods (29 ældre skulde remonteres). 1 Thaler = 1½ fl. Herl. Archiv.

samlet, siden han har lovet Dem at vise os denne Naade. Men da han i hvert Fald vil faa Infanteriet at se, hvormed jeg haaber, at han vil være tilfreds, vil han ogsaa kunne dømme om den Tilstand, hvori Kavalleriet befinder sig. Saasnart Indskibningen er fuldbyrdet, iler jeg afsted Dag og Nat for at træffe Dem.»

Den 3. Juli kom Harboe til Wien, og i Løbet af de nærmeste Dage kom det danske Infanteri og blev landsat paa en Ø i Donau. Her bleve Tropperne præsenterede for Kejser Joseph, der den 5. Maj havde fulgt sin Fader paa Thronen, for Kejserinden og Hoffet, hvorpaa de marscherede til Presburg. Den 18. kom Rytteriet, der under Gersdorffs Anførsel var draget gennem Böhmen og blev d. 20. ligeledes præsenteret for Kejseren.

Men inden vi omtale det danske 'Troppekorps' Deltagelse i Begivenhederne Aar 1705, maa vi kaste et Blik paa Forholdene i Ungarn, siden Vaabenstilstanden udløb i Nov. 1704. Den Hær, hvormed General Heister skulde operere mod Ungarerne, var vel under Vaabenstilstanden bragt op til henimod 14000 Mand; men deraf skulde der afgives Garnison til Presburg, Komorn, Raab, Gran og Buda, i Alt 3000 Mand. Saaledes blev der 10—11000 Mand tilbage; men med den Styrke kunde en General som Heister ikke forandre Tingenes Tilstand. Hans første Tog løb uheldigt af, og om han end senere vandt en eller anden Sejr (thi i aaben Mark lærte Ungarerne ikke at staa sig mod de Kejserslige), vandt han dog ikke en eneste virkelig Fordel. Hans Tropper formindskedes ved Kampe og Sygdom, og Ungarernes Indfald i Naboprovindserne vedbleve. I Februar 1705 kunde Kejseren fra sine Vinduer se de brændende Landsbyer, der betegnede Ungarernes Vej. Man var misfornøjet med Heisters planløse

Krigsførelse, men saalænge Kejser Leopold levede, beholdt denne General, der var vel set af Jesuiterne, Anførselen. I April Maaned laa hans Hær i en temmelig ynkelig Tilstand uvirksom paa Øen Schütt. Den unge 27aarige Kejser havde mere Interesse for og Kjendskab til Krigsvæsenet end hans Fader, der oprindeligt havde været bestemt til den gejstlige Stand, og lod sig mindre lede af Jesuiterne. Heister mistede Anførselen, der overdroges den gamle og noget svagelige Feltmarschal Herbeville. Dennes Opgave skulde det være med tilstrækkelige Stridskræfter at gjøre et Tog ind i det Indre af Ungarn, hvor endnu enkelte faste Punkter vare i de Kejserliges Hænder, og derfra bringe Undsætning til Siebenbürgen. Her havde ved Krigens Begyndelse General Rabutin, en energisk og hensynsløs Mand, Anførselen. Paa denne isolerede Plads, afskaaret fra al Forbindelse med sin Regering, havde han nu holdt sig i to Aar; det flade Land var overalt i de Misfornøjedes Magt, men de faste Punkter havde han bevaret og af og til tilføjet sine Modstandere følelige Tab. Imidlertid blev hans Stilling mere og mere fortvivlet, og han havde indtrængende bedt om Undsætning. At yde ham en saadan var Maalet for Felttoget Aar 1705. Herbeville havde først i Juli samlet sine Tropper paa Øen Schütt og ventede nu kun paa det danske Tropicorps. Naar dette havde forenet sig med Hovedhæren, vilde der være samlet en Styrke af 12000 Mand Fodfolk og over 8000 Ryttere; 24 Stykker Feltskyts laa rede med alt Tilbehør, og Hospitaler vare indrettede i Buda og Gran. Chef for Hæren var Feltmarschal Herbeville, med ham skulde følge Ryttergeneralerne Grev Schlick, Grev Palfy (Ban af Kroatien) og Prindsen af Darmstadt, Generallieutenanterne Glöckelsberg, Cusani og Neiperg, Generalmajorerne Levenburg, Caraffa, Ronow, Vir-

mond, Tattenbach, Montecuculi og Sichingen; endelig Anførerne for de danske Tropper, Generallieutenant Harboe, der selv førte 1. Regiment; de andre 3 Infanteriregimenter førtes af Obersterne Osten, Maltzahn og Enden; Generalmajor Gersdorff førte Dragonregimentet, Oberst Dithmarsen Kyradsererne¹).

Netop som det danske Rytteri sidst i Juli skulde afgaa fra Wien til Presburg, kom der Efterretning om, at 10000 Misfornøjede havde foretaget et Indfald i Mähren og vare trængte frem lige til Bøhmens Grændser. Det blev nu bestemt, at det danske Rytteri skulde angribe disse Skarer paa Hjemvejen. Weyberg havde Betæneligheder, fordi hele Korpset efter Kongens Bestemmelse skulde holdes sammen, men gav dog sin Indvilligelse, og Rytteriet rettedes mod Znaim i Mähren. Imidlertid vare de Misfornøjede med rigt Bytte vendte tilbage over March og stode nu truende i Ryggen af den østerrigske Hær, der endnu laa paa Øen Schütt. Medens det danske Rytteri vogtede Marchlinien, vendte Herbeville sig mod Insurgenterne og vandt den 11. August en Sejr ved Waagfloden mellem Tyrnau og Trentschin, hvor Ungarernes firdobbelte Styrke efter faa Timers heftig Kamp blev adspredt — for snart efter at samle sig andetsteds. Efter at have provianteret Fæstningen Leopoldstadt, vendte Herbeville tilbage til Øen Schütt og satte sig derfra i Bevægelse med hele sit Korps mod Syd; den 16. September passeredes Donau ved Buda. Da Angrebet paa det befæstede Zolnok ved Theis maatte opgives, gik Hæren over Ketzkemet til Segedin, hvor Theis d. 9. og 10. Oktober

¹) Den mecklenborgske Bataillon var opløst, og dens Mandskab gaaet ind i de andre Regimenter. Oberst Maltzahn var bleven Chef for 3. Regiment.

passeredes paa en Baadebro. Derfra gik Hæren over Vasarheli til Stor-Varadin, der skulde provianteres; d. 22. Okt. naaedes Debreczin, der var forladt af Indvaanerne. Overalt havde de Misfornøjede bortført Alt, hvad der kunde skaffes til Side, for at den kejserslige Hær skulde hindres ved Nød i at rykke frem. Paa denne Vej gjennem den ungarske Slette led Hestene meget ved Vandmangel, Folkene forholdsvis mindre, da Hæren kun var udsat for mindre Angreb. Ved et saadant mistede de danske Tropper dog endel af deres Bagage — et føleligt Tab under de daværende Forhold. I de første Dage af November naaede Hæren Bjergene, der skille den store ungarske Slette fra Siebenbürgen. Her havde Rákóczi og andre ungarske Førere samlet deres bedste Tropper og besat de Passer, som føre over Bjergene, for at formene de Kejserslige Adgangen til Landet. Den 11. Novbr. fandt Angrebet Sted (Slaget ved Somlio eller Szibo¹). Den højre Fløj indtog de kejserslige Tropper, den venstre de danske under General Harboes Anførsel, forstærkede af et Par østerrigske Batailloner. Om Eftermiddagen Kl. 2¹/₂ gaves der Tegn til Angreb. Man rykkede nu frem paa begge Fløje, General Harboe med sine Tropper i den skønneste Orden med Gevær paa Skulder gjennem Fjendernes morderiske Ild; Gersdorff lod sine Dragoner stige af, og de Danske toge ikke blot den første Forskandsning, men ogsaa de to andre i Stormløb, anrettede stort Mandefald og gav kun liden Pardon. Angrebet udførtes saa rask, at Kampen var endt paa venstre Fløj, førend der endnu var løsnet et Skud paa højre. Men de østerrigske Tropper, der vare sinkede ved Vejenes Sneverhed

¹) Beretningen i *Theatrum Europaeum* stemmer med Weybergs Rapport.

og havde maattet gjøre en Omvej, kom snart efter, og Rytteriet fuldendte Sejren, der var afgjørende. Vejen til Siebenbürgen stod aaben, og den 15. November besatte Fortroppen Klausenburg, hvor Alt var beredt til Rákóczis festlige Modtagelse. To Dage senere holdt Herbeville og Harboe deres Indtog i Byen. De danske Tropper fik deres Vinterkvartér i og omkring Klausenburg. Saaledes var Hensigten med Felttoget opnaaet uden følelige Tab: General Rabutin var undsat og Siebenbürgen bevaret for Kejseren; men Korpsets Stilling i et fjendtligt Land var meget udsat, overalt vare Tropperne omsværmede af Fjender. Faa Uger efter Ankomsten (d. 7. December) blev Oberst Osten, Fører for andet Regiment, tilligemed Oberstlieutenant Lepel og Kaptejn Flemming fangne paa et Jagtparti, 3 Mile fra Klausenburg og kun 300 Skridt fra deres Garnisonssted. I Ungarn saa Alt ud som før; ved Nytaarstide belejrede de Misfornøjede Oedenburg uden dog at kunne tage Byen; men al Forbindelse mellem de spredte østerrigske Korps var usikker, og Breve havde ondt ved at naa fra Klausenburg til Wien eller omvendt.

Efter et halvt Aars Taushed faa vi med Begyndelsen af Aaret 1706 igjen Efterretninger fra Korpset. I et Brev af 4. Januar, der ligesom de følgende er fra Klausenburg, henholder Harboe sig til tidligere Breve, der ikke findes i den herlufsholmske Samling og maaske aldrig ere komne Weyberg i Hænde. Sygdom og Dødelighed herskede stadigt blandt de danske Tropper. Siden sidste Brev var Styrken formindsket med mere end 150 Mand. Der var endnu ikke kommet noget Reglement for Vinterforsyningen. Fjenderne generede dem stadigt; de vare allevegne og intetsteds; nyligt havde de opsnapet og nedhugget 30 Syge af 3die Regiment, som man transporterede til deres Kvartér. Fjenden

holdt Slottet Deva besat; til at blokere det vilde man anvende 300 Mand af det danske Fodfolk; de vilde faa det meget daarligt.

Den 1. Februar skriver Harboe, at Sygdom vedbliver at formindske Regimenternes Styrke: de behøvede 4752 Rekrutter og 1232 Heste for at komplettere Tallet. Disse Breve ere paa Fransk. Den 15. Februar følger et tydsk Hjærtesuk: „Vi ere nu komne i den miserableste Tilstand, som man kan forestille sig efter de ustandne Fatiguer, den Sult og Tørst, vi har lidt, og det slette Traktement, som daglig nydes, bestaaende af 1 Pund magert Kokjød, 2 Pund Brød og forresten Vand at drikke, ingen Sko og Skjorter, ikke en eneste Skilling i rede Penge, saa at ikke blot de Menige har det miserabelt, men at ogsaa Officererne lide sammen med dem. Der bliver vel daglig givet bedre Fortrøstning angaaende Forplejningen, men Effekten følger aldrig. Sygdom og Dødelighed kontinuere bestandigt, og der er intet Regiment, som ikke har 2—300 Syge, til hvilke der hverken haves eller ydes Medikamenter. Min højgunstige Hr. Envoyé Extraord. kan jeg forsikre, at vi ikke have 200 friske Mand af hvert Regiment ved Fanerne. Begge Kavalleriregimenterne kunne ikke mere naa op til 500 beredne Mænd, idet der har hersket en saadan Dødelighed mellem Hestene dette Aar, som endnu aldrig, hvilket saavel Hr. General-Major Gersdorff, der har mistet 27 Stykker, som jeg, der til Dato har mistet 20 Stykker, have faaet at føle, saa at vi ikke længer have nogen Hest tilovers til Ride- eller Trækbrug. De Kejserslige gaar det deri ikke et Haar bedre end os. — Det er at beklage, at det smukke Korps skal forkomme og krepere saa ynkeligt; der er ingen bedre Raad og Hjælp herfor, end at min højgunstige Hr. Envoyé Extraord. vil assistere os med Deres Pouvoirs og

bevæge det kejserlige Hof (fornemmelig Grev Schlick, der har lovet os meget godt) til at lade os faa nogle Penge, hvad der er det vigtigste, ligeledes, at alt det, som er omtalt i min allerede afsendte Memorial, maa blive anskaffet, særligt Telte, idet disse samtlige ere gaaede tabt i den sidste Kampagne; ellers maa vi, da Marschen skal gaa for sig sidst i April eller først i Maj, i Mangel deraf ligge under aaben Himmel. Jeg vil ellers ikke haabe, at det er blevet resolveret af det kejserlige Hof, at vi skulle forblive her, hvilket uundgaaeligt vilde bevirke den totale Ruin af Resten. Om Rekrutter og Remonter har jeg indtil Dato ikke hørt det ringeste, siden jeg endnu ikke har modtaget nogen eneste Skrivelse hverken fra det kejserlige Hofkrigsraad eller fra Grev Schlick. — Gud er mit Vidne, hvorledes jeg er tilmode, da jeg daglig ikke hører andet end Suk og Klager og ikke er i Stand til at hjælpe Nogen, hvor gjerne jeg end vilde det, og daglig erfarer, at de Folk krepere, som ved alle Okkasioner have opført sig bravt. — Ikke en eneste brugbar Hest kan man erholde her, men maa tilkjøbe sig dem for rede Penge fra Wallachiet og Moldau.»

Under 17. Marts kunde Harboe endelig melde, at Reglementet for Betalingen i de 6 Vintermaaneder var kommet: »for hver portion de bouche 4 fl., for hver portion de cheval 3 fl.; men da derfra skal drages, hvad der er betalt in natura, bliver Intet tilovers.»

I Marts begyndte baade de Kejserslige og de Misfornejede at længes efter Vaabenhvile, og de mæglende Magter kom i Virksomhed. Endelig blev der indgaaet en Vaabenhvile, der skulde begynde den 15. April og vare i 14 Dage. Det brændende Punkt var Provianteringen af de faste Punkter, som endnu holdtes besat af Østerrigerne, men blokeredes af Ungarerne. Et Par Gange forlængedes Vaaben-

hvilen, indtil der endelig først i Maj blev undertegnet en Vaabenstilstand, der skulde vare til Udgangen af Juni Maaned. Leopoldstadt og Trentschin vare allerede provianterede, nu kom Turen til Raab, Komorn, Gran og Buda. Ungarerne fik paa deres Side Ret til at befæste de Punkter, de havde inde. Med selve Forhandlingerne gik det langsomt. Ungarerne fordrede, at ogsaa Siebenbürgens Anliggender skulde optages til Forhandling, men her mødte de en bestemt Modstand fra kejserlig Side. Imidlertid blev Vaabenstilstanden forlænget til d. 24. Juli.

Tilstanden blandt Tropperne i Siebenbürgen blev noget bedre, da den mildere Aarstid kom; men hvilke Vanskeligheder der i alle Henseender var at overvinde, viser en Skrivelse fra Harboe af 29. April, det eneste danske Brev, der findes i den herlufsholmske Samling. At det er skrevet paa Dansk, ligger vel i Indholdet; Harboe kunde ikke ønske Brevet læst, hvis det skulde falde i uvedkommende Hænder. Da det oplyser Stillingen fra en ny Side, vil jeg aftrykke det i sin Helhed, dog med forandret Retskrivning:

Højædle og Velbaarne, Højstærede Hr. Envoyé Extraordinaire!

Hans meget angeneme Skrivelse af 7. hujus er mig igaar vel bleven ihændiget, og har jeg deraf vidtloftig fornummet, hvor besværligt det falder at obtinere vores Betaling ved det kejserlige Hof, omendskjøndt min højstærede Hr. Envoyé Extraord. dertil anvender al optænkelig Flid og Umage, hvorfor saavel jeg en particulier som de mig undergivne Tropper i højeste Maade ere ham obligerede, og skal vi ved Tid og Lejlighed intet ermangle, derfor i Gjæringer at lade se vores Taknemmelighed. Hvad nu de Diskretioner anbelanger, som min højstærede Hr. Envoyé Extraordinaire formener højnødvendig at maatte employeres for at erholde

vore Pretensioner ved det kejserslige Hof, saa har jeg allerede givet Hr. Justitsraad Rosbach Fuldmagt, hvor vidt han derudi kan gaa, og giver jeg min Hr. Envoyé Extraordinaire, der saa vel som jeg kjender, med hvad for Folk jeg har at bestille, selv at konsiderere, om jeg foruden de samtlige Chefs af Regimenterne deres Samtykke kan disponere over deres Penge, som de med deres Sved og Blod surt nok har fortjent. Jeg tvivler ingenlunde paa, helst som det kejsersl. Hof nok er mig bekjendt, at man jo maa sakrificere noget for at obtainere det, som man dog med al Ret uden nogen Afgift burde at have, men jeg maa mage det saa, at jeg kan være foruden Forsvar (sic). Imidlertid synes mig, at dersom min Hr. Envoyé Extraordinaire har Ordre af Kongen til at gjøre derudi, hvad han finder nødigt til Troppernes Bedste, han da intet behøver min Samtykke dertil, men jeg har ikke et eneste Ord fra Hs. Majestæt derover og kan i saa Henseende af egen Autoritet intet disponere over Troppernes Penge, videre end som jeg før har sagt og givet Hr. Justitsraad Rosbach Fuldmagt til. Anlangende Likvidationen over Excesserne, saa har jeg derover sonderet Regimenterne og bekommet et Gjensvar fra det Dithmarske og Gersdorffske, hvoraf nok er at se, at Officererne deraf ingen synderlig Fortrolighed har til Hr. Justitsraad Rosbach, og at de ere betænkte paa at fordre Regnskab af ham for Et og Andet, som med det første skal blive ham tilsendt, foruden at bemeldte Officerer formene, at forbesagte Regimenter intet uden største Ubillighed intet (sic) kan regnes noget til Excesser, som af deres derpaa givne Erklæring vidtløftigen kan ersés. Fra det Ostenske, Maltzahnske og Endenske Regiment har jeg endnu ingen Svar over denne Sag kunnet bekomme, formedelst at de saa at sige ere indesluttede i Weisenburg, og Fjenden i en Tid

lang har betaget mig al Korrespondance med dem. Saa snart som Vejen derimellem bliver sikker, og jeg kan bekomme deres Sentiment over denne Punkt, skal den strax blive enten min Hr. Envoyé Extraordinaire eller Hr. Justitsraad Rosbach tilsendt, at de derefter kan tage deres Mesurer, saasom jeg ikke heller af mit eget Hoved i denne Sag kan procedere. Jeg vilde ønske, at vi stod saa nær ved Wien, som vi staa langt derfra, saa skulde al Ting bedre finde sig, i Henseende vi da bedre kunde agere concert med hinanden, i Stedet for at nu forløber saa megen Tid med vores Korrespondance. Det er ellers intet at undre, det som min Hr. Envoyé Extraordinaire skriver, at visse Personer have berettet til Kjøbenhavn, at Tropperne havde gjort ham en Present af 2000 Dukater, som dog er meget kanailleux af den, som har gjort det; men man har spillet mig andre Tours ved vores Hof, idet man ikke aleneste har søgt at bringe mit Regiment fra mig til en anden, men endog berettet Kongen, at jeg nød aarlig af hvert Kompagni af Tropperne 200 fl., som dem dog meget vel var bevidst, at det ikke forholdt sig saa, hvorfor jeg og allerunderdanigst har bedt Hs. Majestæt intet at tro saadan uforskammet Løgn, hvormed mine Fjender ikkun søger at bringe mig hans Unaade til Veje, og tror jeg, at enhver, som véd, hvorledes jeg procederer med Tropperne, noksom er bekjendt, at jeg aldrig har begjært en Kreutzer af dem, langt mindre bekommet den Diskretion, som visse Folk har forebragt Hs. Majestæt, mig var bleven given og tilsagt aarlig af Tropperne. Jeg beder imidlertid tjenstligst min Hr. Envoyé Extraordinaire vjælde af yderste Formue lade sig være angelegen at prokurere os et godt Antal af Rekrutter og Remonter in natura, saasom det ved de slette Anstalter, der synes endnu at være gjort til vores Underholdning i

den tilkommende Kampagne, ikke lader sig andet anse, end at Tropperne meget ville blive ruinerede, som jeg dog af al Evne skal søge at forebygge.»

Den 4. Juni blev Vaabenstilstanden proklameret i Klausenburg, og Hæren begyndte at faa lidt Luft og Haab til Fremtiden. Den 9. skriver Harboe: «Jeg kan endnu Intet sige Dem om vor Marsch; nogle tro, at vi drage ud af dette Land, førend Vaabenstilstanden ender. Jeg er ikke nær nok ved Grev Rabutin for at kunne faa positiv Sikkerhed, men jeg er meget bange for, at vi ikke slippe hurtigt nok herfra til at naa Tydsklands Grændser før den kommende Vinter, hvilket vil volde vore Troppers totale og sikre Ruin; thi hvis de endnu tilbringe en Vinter i Ungarn, hvor de efter alle Kjendemærker ikke kunne rekrutteres og remonteres, da det kejserlige Hof ikke vil yde Rekrutter in natura, ville de ganske sikkert blive reducerede til en højst ynkelig Tilstand.»

Ved Vaabenstilstanden vare Tropperne i Siebenbürgen bundne til deres datidige Opholdssted, og et Forsøg, som fra kejserlig Side ved Vaabenstilstandens Forlængelse i de sidste Dage i Juni gjordes paa at udvirke en Bestemmelse om, at Grev Rabutin, der i Mellemtiden havde overtaget Overansførselen, turde føre sin Hær ud af Siebenbürgen og lægge den i Kwartér mellem Segedin og Stor-Varadin, mødte et bestemt Afslag fra de Misfornøjedes Side. Grev Rabutin var, som overhoved alle de kejserlige Generaler, meget misfornøjet med Vaabenstilstandens Forlængelse og sendte de mæglende Gesandter en lang Klage over formentlige Brud paa Vaabenstilstanden fra de Misfornøjedes Side (Klausenburg 7. Juli). Disses Førere lovede at afhjælpe alle berettigede Klager, men Rabutins Breve til Kejseren om Hærens Tilstand synes at have havt en meget væsentlig

Del i, at det kejserlige Hof ikke var at bevæge til at forlænge Vaabenstilstanden ud over den 24. Juli. Et kejserligt Manifest kastede al Skylden for de afbrudte Underhandlinger over paa Rebellerne, men hvad Fredsmæglerne, de hollandske og engelske Gesandter, mente om den Sag, fremgaar af den djærve Tale, den engelske Gesandt, Sir Georg Stepney, holdt til Kejseren d. 1. August:

•Sire, vi tro, at det er vor Pligt at give Deres kejserlige Majestæt en kort Underretning om, hvorledes den Forhandling, som er bleven os betroet, nu er strandet.

Vi have ved flere Lejligheder forestillet den kejserlige Kommission og tilsidst D. M. selv, at en Forlængelse af Vaabenstilstanden var absolut nødvendig for at føre Forhandlingen til en lykkelig Ende og selv for at gjøre Siebenbürgerne tilbøjelige til at afstaa fra deres Pretensioner; men da det har behaget D. M. positivt at lade os vide, at De ikke vil gaa ind paa nogen Udvej med Hensyn til Siebenbürgen, der skal styres paa den Fod, hvorpaa det stod ved Karlovitzer-Freden, og at D. M., af Hensyn til Bevarelsen af Deres Hær i Siebenbürgen og for ikke at tabe Frugten af dette Felttog, ikke paa nogen Maade kunde samtykke i en Forlængelse af Vaabenstilstanden, stod der ikke andet tilbage for os, end at meddele Ungarerne dette dobbelte Afslag som D. M.s endelige Bestemmelse. Hvortil de have erklæret os, at det gjorde dem meget ondt, paa denne Maade at se Forhandlingerne strande, som de vare i deres bedste Fremgang.

Vi ere ved vor Samvittighed og Ære bundne til at sige D. M., at vi aldrig have truffet Konjunkturerne mere gunstige for Fred, end da man var nødt til at komme til denne Yderlighed.

Rákóczi havde for sit Vedkommende samtykket i, at man ikke talte mere om ham med Hensyn til Fyrstendømmet (Siebenbürgen), og han var endog beredt til at sammenkalde Ungarns Stænder i Setzchin (hvortil Indkaldelsesbrevene allerede vare underskrevne) for at se, om der var et Middel til at opløse deres Forbindelse med Siebenbürgerne og bringe disse, paa visse moderate Betingelser, til at underkaste sig den Styrelse, som D. M. havde besluttet at indføre hos dem. Men da denne Sammenkaldelse krævede Tid, har Planen været virkningsløs, skjøndt Rákóczi har bevidnet al mulig Ærbødighed ligeoverfor D. M.s hellige Person og stor Beklagelse over at blive nødt til endnu engang at tage sin Tilflugt til Vaabnene.

Grev Bercseni har ligeledes bevidnet os sin store Sorg (mortification) over, at det maatte komme til et Brud; thi i den sidste Tid er han optraadt paa en Maade, som tydelig viste, at han brændende ønskede Fred.

Ogsaa de ungarske Deputerede, med hvem vi vare vante at forhandle i Tirnau, have med Taarer i Øjnene vist os den bitre Sorg (le chagrin mortel), som de føle ved at se os gaa bort uden Resultat.

Af denne Beretning, som jeg har den Ære at aflægge for D. M., vil De kunne slutte, at Førerne og Nationen alle havde den bedste Hensigt af Verden til at slutte Fred; vi vove selv at forsikre D. k. M. om, at De ved en lille Forlængelse og nogle moderate Forholdsregler vilde kunne besidde Kongeriget Ungarn og Fyrstendømmet Siebenbürgen i større Lykke og under mere udstrakt Myndighed, end dette Kongerige og denne Provinds nogensinde har været besiddet af nogen af Deres Forfædre.

Men, Sire, Generalernes og Ministrenes Forestillinger have berøvet os den Ære at tjene D. M. i den lykkelige

Afsluttelse af denne saa vigtige Sag, og for Øjeblikket staar der ikke andet tilbage for os end at gjøre Bønner for, at D. M.s Vaaben maa være lykkeligere, end vore Anstrengelser have været.»

Da Vaabenstilstanden var udløbet d. 24. Juli, drog Feltmarschal Stahremberg, der havde faaet Overanførselen i Ungarn, ud for at undsætte Fæstningen Gran, der indesluttedes af Ungarerne, som det hed sig, under selve Rákóczis Anførsel. Medens der Intet af Betydenhed foregik i det vestlige Ungarn, var ogsaa i Wien Hovedopmærksomheden henvendt paa Grev Rabutin, der nu, da Vaabenstilstandens Ophør havde givet ham frie Hænder, uden at møde nogen Modstand, førte sine Tropper tilbage over Bjergene til Ungarn. Netop som Hæren havde sat sig i Bevægelse, indtraf det sørgelige Uheld, at General Harboe blev dræbt ved et Vaadeskud. Han havde endel Officerer samlede til Taffels hos sig d. 29. Juli i Lejren mellem Magyar Eger og Karika, da Geværret uforvarende gik af for en af de Soldater, der havde Vagt uden for. Kuglen gik gennem Teltet og ramte Harboe i Hjærtet. Faa Minutter efter var han død. Generalmajor Gersdorff fik saaledes anden Gang Overanførselen. Det første Brev, vi have fra ham til Weyberg, er skrevet d. 6. August i Lejren ved Diosack (Dioszeg mellem Debreczin og Stor-Varadin). Deri beretter han om Harboes Død og Udgangen af Siebenbürgen. Efter at have provianteret Stor-Varadin med det Korn, som stod rundt omkring paa Markerne, vilde Hæren fortsætte sin Marsch til Theisfloden. Da de derfra formodentlig skulde drage til Øvreungarn, havde Gersdorff kun ringe Haab om, at de før Vinteren vilde komme til Tydsk-

land. Skulde de blive en Vinter endnu i Ungarn paa samme Kost som sidste Vinter, vilde det blive en fuldkommen Ruin for Korpset.

Den 29. August passerede Hæren Theis ikke langt fra Segedin, hvilket Gersdorff melder i Brev af samme Dag fra Lejren ved Dongrad. Næste Dag skulde de gaa videre Nord paa til Zollnok, et vigtigt Overgangspunkt over Theis, som de paa Udmarschen havde ladet ligge. Herhen kom de den 4. September, som Gersdorff beretter i et Brev til Weyberg af 6. "Fjenden har ved vor Fremrykning ganske forladt Fæstningen, efter at han har ført alt Skyts ud og brændt Broen over Theis, alle Husene og Palisaderne; men vi lade nu saa meget som muligt reparere og ville da besætte Stedet med 800 Mand Fodfolk og 200 Raitser¹⁾, for at vi kunne have Kommunikationen over Theis fri og atter bringe de omliggende Landsbyer under Kejserens Devotion. Miseren hos vore Tropper er imidlertid ikke til at beskrive, idet saavel Officerer som Menige næsten dø af Sult, da hine nu snart i et helt Aar kun have faaet én Maanedes Gage foruden de faa Naturalia, vi fik i Siebenbürgen; til Soldaterne er der nylig udbetalt 4377 fl., der ere reparerede saaledes, at den menige Mand daglig faar 2 Kreutzer til sit Underhold; hvormed han neppe kan opholde Livet, især da Brødet ofte udebliver 3 à 4 Dage. Den kommanderende Generalfeltmarschal gjør alt muligt for at konservere Armeen, men det er at beklage, at han bliver slet sekunderet af det kejserlige Hof, og saaledes bliver det ham umuligt at udføre, hvad han har projekteret. Jeg kan derfor i Øjeblikket ikke melde, hvad vi videre

¹⁾ Saaledes kaldtes de Serber, der efter Freden i Karlovits havde faaet Bopæl i Ungarn; de bleve under disse Uroligheder Kejseren tro.

ville foretage os i dette Felttog.* Sluttelig komme de vante indtrængende Anmodninger til Gesandten om at skaffe Tropperne gode Vinterkvarterer i Tydskland.

Imidlertid gik baade September og Oktober Maaned, uden at der indtraadte nogen Forandring i det danske Korps's sørgelige Tilstand. De Misfornøjede, for svage til at møde den kejserlige Hær i aaben Mark, søgte at udhungre den. Den 15. Sept. blev der af Rákóczi givet Befaling til, at en hel Del Stæder i Øvreungarn skulde sløjfes og afbrændes for ikke at afgive Støttepunkter for den kejserlige Hær. I et Brev af 1. November, skrevet i Lejren ved Furet ved Theis, gjør Gersdorff Rede for de sidste to Maaneders Tildragelser: »Efter at vi den 9. Sept. vare brudte op fra Zollnok, vendte vi vor Marsch mod Erla, hvor vi ogsaa ankom d. 14.; men da Fjenden altid har ødelagt de i Landsbyerne og ellers i Floderne liggende Møller før vor Ankomst — hvormed han kontinuerer indtil nu —, saa har dette, eftersom det fra Siebenbürgen medtagne Mel er fuldstændig fortæret, og de forhaandenværende faa og næsten ubrugelige Haandmøller ikke have kunnet tilvejebringe det fornødne Mel, foraarsaget stor Brødmangel ved Armeen, saa at endogsaa et Kommisbrød til Dato har kostet en Gylden, og den menige Mand for at stille sin Sult har været nødt til at koge det Korn, som fandtes i Landsbyerne og fortære det paa den Maade; hvilken elendige Tilstand ikke alene har foraarsaget stor Desertion, men ogsaa mange Sygdomme og Dødsfald. For imidlertid at berette om Felttogets videre Fremgang, saa har Fjenden ved vor Ankomst til Erla afbrændt alle Landsbyer og Møller og al Furage i en Mils Omkreds, utvivlsomt for at vanskeliggjøre os Belejringen, som vi efter deres Mening vilde formere, men som dog ikke var vor Dessen. Da nu

den kommanderende Feltmarschal af en og anden blandt de indbragte Fanger havde hørt, at Forskrækkelsen mellem de Malkontente var saa stor, at de for Alvor troede, at de vilde forlade Erla ved Hærens Fremrykning, saa har Feltmarschallen kommanderet 1000 tyske Heste og 1000 Raitser af Armeen, der vare lejrede 1 Mil derfra, til at gaa mod Byen, dels for af Fanger, som de maatte gjøre, at erfare den indre Tilstand i bemeldte By, som ogsaa for at forsikre Indvaanerne og Garnisonen om Kejserens Naade, ifald de ikke ved at forblive i deres Ulydighed gjorde sig uværdige dertil. Men da Indvaanerne ikke vilde høre paa Trompeteren, der i dette Øjemed blev sendt til Stadens Port, men tvertimod gave Ild paa ham, saa blev resolveret at fortsætte vor Marsch mod Kaschau, hvor vi ogsaa ankom d. 26.; og fordi det allerede iforvejen var besluttet at attackere dette Sted, blev der ogsaa strax truffet Anstalter dertil, og d. 29. om Aftenen blev Trancheen aabnet, hvormed man ogsaa avancerede saa vidt til d. 2. Oktober, at vi samme Dag begyndte at beskyde Staden og danne Breche med fire 24pundiger og to 12pundiger, samt fem smaa Morterer, hvilket var den hele Force af vort svære Artilleri. Men da vore Kanoner ikke gjorde saa megen Effekt, som vi vel havde flatteret os med, og Fjenden desuden efter de indhentede Efterretninger samlede sig temmelig mandstærk omkring os, saa fandt Feltmarschallen det raadeligst at ophæve Belejringen, hvilket skete den 11. i nævnte Maaned, hvorpaa vi indtil den 17. tilbagelagde vor Marsch indtil Tockay, hvor vi den 22. passerede Theis og saaledes ere ankomne hertil; men i hvilken Tilstand vore Tropper ere, lader jeg min højtærede Hr. Envoyé Extraordinaire selv bedømme, — kun saa meget kan jeg sige, at ifald Tropperne ikke nu faa gode Vinterkvarterer i Tydskland, hvor de kunne bringes paa Fode dels

ved Hvervning dels ved Ydelse af Rekrutter in natura, ville de ikke blot i den tilkommende Kampagne blive ganske udygtige til Kejsereus Tjeneste, men ogsaa fuldkommen ruinerede, saasom de faa tiloversblevne af det gamle Mandskab og Heste blive ganske ødelagte ved de Poster, som maa udsættes her i Landet, — naar der ikke er andre Kvarterer at vente; hvilket jeg tjenstlig beder min Hr. Envoyé Extraordinaire at remonstrere paa behørige Steder og at prokurere, hvad der er fornødent til Troppernes Underhold.»

Saaledes var ogsaa denne Sommer gaaet hen, uden at de Kejserslige hverken i det Indre af Ungarn eller paa Landets vestlige Grændse havde vundet en eneste betydelig Fordel. Med Oktober Maaned plejede den egentlige Felttid at gaa til Ende og Vinterkvarteret at begynde, men November Maaned gik uden Forandring. Da man i Wien erfarede, at Grev Rabutin var tvunget til at hæve Belejringen af Kaschau og trække sig Syd paa, var man alvorlig bekymret for Hæren, der atter nærmede sig Siebenbürgens Grændser; man frygtede, at den intetsteds vilde finde Proviant, da Caroli ødelagde Alt paa sin Vej for at udsulte den kejserslige Hær. Gersdorffs Stilling maatte under disse Forhold være aldeles fortvivlet: Mandskabet døde af Sult og Nød, og intetsteds viste der sig noget Haab om Forbedring. I et halvt Aar havde han Intet hørt fra Weyberg eller modtaget nogen Ordre fra Kongen. Mange Gange havde han mundtlig henvendt sig til Grev Rabutin; men denne havde ingen Trøst at give ham; endelig bestemte han sig til efter Raadførelse med Obersterne Maltzahn og Trappeaud at indgive en skriftlig Memorial, hvorpaa han begjærede skriftligt Svar (Lejren ved Wesserman 3: Bószórmeny ved Stor-Varadin d. 22. Nov. 1706). I Memorialen

gjentages de samme Klager, som vi kjende fra Brevene til Weyberg: Vinterkvarteret i Siebenbürgen var ingen Hvile, da Soldaterne stadigt maatte holde Vagt; Officererne havde for en stor Del mistet deres Bagage og fik ingen Penge til at ekvipere sig for; Soldaterne manglede Telte, saa at de maatte kampfere under aaben Himmel, og Haandmøller til at faa Kornet malet, saa at ikke blot Menige men selv Officerer døde af Sult; endelig var der ingen Foranstaltninger truffne for de Syge. Gersdorff paaberaabte sig Traktaten i Laxenburg, hvorefter den kejserslige Regering havde forpligtet sig til rigtigt at betale Kongens Tropper deres maanedlige Sold fra Begyndelsen af deres Overdragelse indtil deres Tilbagekomst til Hs. Maj. Kongens Lande, at forsyne dem med gode Vinter- og Refraichierkvarterer, at anvise de Syge og Saarede gode og sikre Steder eller Hospitaler til deres Pleje og Fremmelsen af en fuldstændig Helbredelse, og endte med i Henhold til sin Instruktion med al tilbørlig Respekt at deklare, at, «eftersom Hs. kejserslige Majestæt i intet af ovennævnte Punkter har opfyldt bemeldte Traktat, saa hverken kunne eller skulle de danske Tropper uden deres velfortjente Sold forrette nogen videre Tjeneste, hverken her ved Armeen eller noget andet Sted, saasom det ikke lidt vilde krænke min allernaadigste Konges Højhed, om hans Soldater, der ved alle Okkasioner havde vist sig saa tapre, skulde forrette Hs. kejserslige Majestæts Tjeneste ved et saadant Traktement, at selv de paa Liv og Ære konderede Fanger faa et bedre».

Til selve Kjendsgjæringerne kan Grev Rabutin i sit Svar af 24. Nov. Intet sige, uden at den østerrigske Hær har lidt og lider det Samme, og at han til ingen Nytte har gjort Forestillinger desangaaende til sit Hof. Traktaten mellem de to Monarker kjender han ikke, men beklager sig

over de haarde Udtryk, hvori den danske General nægter ham fremtidig Lydighed.

Idet Gersdorff indsender disse to Skrivelser til Kongen, motiverer han det Skridt, han har gjort efter Raadførelse med de to Oberster, med et lignende Skridt af Grev Schulenburg, «som for to Aar siden, da han med sachsiske Hjelpetropper stod ved Rhinen under Prinds Louis af Badens Kommando, ved en Okkasion, da man kunde have gjort Fjenden stort Afbræk, havde refuseret at marschere og trods bemeldte Prinds' indstændige Begjæring ikke havde marscheret, blot fordi hans Folk i to Dage ikke havde faaet Brød». — Med disse Aktstykker afrejste Oberstlieutenant, Grev Windischgrätz, af v. Ostens Regiment, til Wien og medbragte et Privatbrev til Weyberg af 5. December med indtrængende Anmodning om at sørge for, at det danske Troppekorps snarest muligt blev kaldt ud af Ungarn, da der var periculum in mora. Efter at dette Brev var afsendt, modtog Gersdorff endelig efter mange Maaneders Forløb en Skrivelse fra Weyberg, men af temmelig gammel Dato — af 18. Nov. —, hvori der ikke var Tale om Vinterkvarter for Tropperne. Gersdorffs Svar er fra Debreczin d. 12. December. Det var nu kommet saa vidt, at Soldaterne kun fik $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ Portion Brød om Dagen og ellers ikke det ringeste dertil. Midt i dette tyske Brev vedbliver saa Gersdorff paa Dansk, som følger: «Vi leve her imidlertid imellem Frygt og Haabet om at blive med det første befriede fra dette miserable Levnet, hvortil alligevel er saa meget mindre Apparence, som vi nylig har faaet Tidender, at Fjenden skal staa med 15000 Mand i Siebenbürgen for at disputere de Regimenter Indgangen, som højst nødvendigt igjen maa lægges derind for at konservere Landet under Kejserens Devotion; og har vi i saa Maade stor

Aarsag at frygte, at man vil employere os til denne Expedition, omendskjøndt vi intet meget kan kontribuere dertil, i Henseende at de fleste af vores Folk ere syge og de andre saa udmattede af Hunger, at jeg tvivler paa, der kommer uden faa af dem til den Sted, hvor Operationen kanske turde gaa for sig. Desforuden har vi i saadan Fald ingen Vinterkvarterer end Siebenbürgen at haabe, hvor al Ting, som man hidindtil med største Møje har konserveret, maa gaa til Grunde, i Henseende der i det Land, som det forrige Aar ganske er bleven ruineret, ikke engang vil findes Livsophold for Armeen, foruden at der ingen Medikamenter er at haabe, hvormed man kunde bringe de Syge til Rette igjen, og der ganske ingen Lejlighed er til at mondere den gemene Mand, som allerede er ganske nøgen. Jeg skal derfor af yderste Evne stræbe derimod, at de intet fører os derind, hvilket jeg dog kunde gjøre med mere Eftertryk, dersom jeg vidste, hvorledes det stod om vore Sager ved det kejserlige Hof, hvorom jeg dog inden den Tid haaber at have nogen Efterretning.» I en (tydsk) Efterskrift hedder det: «Dette Brev har allerede i 10 Dage ligget færdigt til Kurerens Afrejse; i Mellemtiden er det nu kommet saa vidt, at den kommanderende Generalfeltmarschal har samtykket i Troppernes Afmarsch til Tydskland, og i overmorgen ville vi bryde op for at marschere derhen. Nogle kejserlige Regimenter ville følge med os; hvilke det vil blive, er mig endnu ikke bekjendt, men Resten drager til Siebenbürgen.»

Her maa det dog bemærkes, at Kejseren allerede i Oktober Maaned havde lovet, at de danske Tropper skulde lægges i Vinterkvarter, og desangaaende tilskrevet Grev Rabutin, men de sendte Breve vare ikke komne denne i Hænde. Stærke ungarske Troppemasser stode mellem Stah-

rembergs og Rabutins Korpser og søgte at hindre Troppernes Gjennemmarsch. I Marts Maaned slap de danske Tropper endelig ud af Ungarn; den 20. stode de udenfor Wiens Porte og fortsatte derfra deres Marsch over Linz til Pfalts, hvor der var anvist dem Kvartér.

Inden vi vende os fra det nu tilendebragte, i alle Henseender saa sørgelige Felttog i Siebenbürgen og Ungarn, maa det være tilladt at opkaste det Spørgsmaal, om der fra den danske Overbestyrelses Side kunde være gjort noget for at forebygge eller forringe en saadan Elendighed. Hovedaarsagen til Ulykken maa søges i den mangelfulde Styrelse i Wien, fremfor Alt i de østerrigske Finantsers Nød; den Opgave, der var sat Hæren, laa over dens Kræfter; dertil kom den barbariske Maade, hvorpaa Krigen blev ført. Den kejserlige Regering ydede ganske vist det danske Korps i disse Trængselens Aar saa godt som Intet af det, som den efter Traktaterne var forpligtet til at yde; men der er intet Tegn til, at de danske Tropper bleve slettere behandlede end de kejserlige Tropper, der deltog i Toget til Siebenbürgen. Sygdom og Nød ryddede op i de østerrigske Tropper ligesaa vel som i de danske, saa at Rabutins Hær før Udgangen af Aaret 1706 var smeltet sammen til 6000 kampdygtige Mænd. Den danske Minister i Wien havde ikke ladet det mangle paa Forestillinger til det østerrigske Hof: han havde, som han skriver i en af sine Depescher, arbejdet ved Konferencer, ved Memorialer, ved Breve, ved Bønner og Trusler. Hvilke Skridt Gersdorff fandt sig foranlediget til at foretage sig, er fortalt i det foregaaende. Naar det alligevel synes, at de danske Tropper have lidt mere end de kejserlige, ligger det dels i, at de vare saa uheldige paa Marschen gjennem Ungarn at miste en Del af deres Bagage, særligt deres Telte, ved et Overfald af Unga-

terne, og dette Tab var vanskeligt at erstatte, dels vare de, som det synes, fra først af daarligere udrustede med Proviantvogne, Haandmøller og lignende Ting, som Datidens Krigsførelse i et Land som Ungarn og under Forhold som de daværende gjorde ganske nødvendige. I saa Henseende kan man neppe fritage den danske Krigsstyrelse for ethvert Ansvar.

Det var heller ikke denne Gang den danske Konges Mening, at Gersdorff skulde beholde den Overansførsel, han havde overtaget efter Harboes Død. Den 16. Okt. 1706 udnævntes Grev Frederik Ahlefeldt-Langeland, Gehejmeraad og Statholder i Holsten, til Overansfører for det danske Korps i østerrigsk Tjeneste. Den første Skrivelse fra denne til Weyberg er fra Graasten d. 2. Januar 1707. Den nye Anførers første Opgave maatte jo være at bringe Korpsen paa Fode igjen. Allerede tidligere, da Weyberg havde udvirket, at de danske Tropper skulde lægges i Vinterkvarter i Pfalts, var der af den kejserlige Regering (4. Decbr. 1706) udstedt en Anvisning paa 50400 fl. til den kejserlige Administration (*consilium administrationis Caesareae*) i München — *•zu Restabilirung des königl. dänischen ganz in decadence gekommenen Korps•*. Justitsraad Rosbach var i den Anledning allerede sidst i November gaaet til München, men var meget misfornøjet med Anvisningen, da Pengene skulde ydes af fuldkommen udpinte Stæder, hvor der Intet var at hente. Skulde man inddrive Pengene ved Exekution, vilde Excesser være uundgaaelige, og disse vilde bagefter blive de danske Tropper højere anskrevne, end Beløbet af de anviste Hvervepenge vilde udgjøre. Hvervningen var allerede i September Maaned overdraget Oberst v. Osten, der i Mellemtiden var udløst af sit Fangenskab.

Saaledes var Alt i Gang, da Ahlefeldt d. 5. April kom til Regensburg, og Resterne af det danske Korps faa Dage efter indtog deres Kvarterer i de samme Egne, hvor de havde ligget to Aar tidligere. Mellem d. 12. og 15. April holdtes der Mønstring over Tropperne. Da maa vist endel Tropper allerede være hvervede; thi Weyberg havde angivet Antallet i hvert Infanteriregiment til 130—140; men ved Mønstringen talte første Infanteriregiment under Generallieutenant Ahlefeldt 280 Mand, andet under Oberst Osten 236, tredje under Oberst Maltzahn 247 og fjerde under Oberst Ruesch 259 Mand. Gersdorffs Dragonregiment talte 339 Mand, Kyradsererne under Oberst Prehn 346 Mand, — men i alt «neppe 20 Heste kapable at gjøre Tjeneste». Saaledes udgjorde den ved Mønstringen tilstedeværende Styrke 1707 Mand, men hertil kom 123 Mand, der vare udkommanderede til Hvervning, og 466 Mand syge og saarede, hvoraf de 182 vare forblevne i Ungarn. Regner man alle, fraværende, syge og Arrestanter, med, faar man et samlet Tal af 2397 Mand; af Officerspladser vare i Alt 20 vakante¹⁾.

Det er naturligt, at Kong Frederik d. 4. maatte være meget utilfreds med den Maade, hvorpaa den østerrigske Regering havde behandlet de danske Tropper. Kongens Tanke med at sende de forskjellige Troppekorps i fremmed Krigstjeneste var vel den, uden at bebyrde Rigets Finantser i Fredsaar, altid at have en øvet Krigsstyrke beredt, hvis engang Krigen med Landets urolige Naboer, den svenske Konge og den gottorpske Hertug, igjen skulde bryde ud. Men da maatte der ikke handles altfor ilde med de danske

¹⁾ Oberst Enden var død under Felttoget i Siebenbürgen, maaske ogsaa Oberst Dithmarsen. Oberst Maltzahn synes snart efter at være traadt tilbage i mecklenborgsk Tjeneste.

Tropper, heller ikke maatte de fjernes alt for langt fra Danmarks Grændser. En Bitanke var det maaske at sikre sig Kejsereus Velvillie ved Afgjørelsen af en Del Sager, der netop i disse Aar vare svævende, saasom det eutinske Koadjutorvalg og de hamburgske Stridigheder. Uagtet Ahlefeldts Instrux, der findes i Gehejmearchivet, i sine 15 Artikler intet særligt indeholder, synes han dog ved sin Afrejse at have modtaget meget bestemte Ordre om at forebygge en saadan Behandling som den, der i de sidste Aar var vederfaret de danske Tropper. Han maatte saaledes ikke tillade, at Korpset forlod sine Kvarterer, førend det var kommet i sin Normaltilstand, og alle svævende Spørgsmaal angaaende Forplejningen og Solden vare afgjorte. Under ingen Omstændigheder maatte Tropperne mere anvendes mod Ungarerne uden Kongens særlige Tilladelse. Hovedopgaven blev nu at bringe Korpset paa Fode og bevare det til Kongens fremtidige Brug; allerede i denne Vinter var der flere Gange alvorlig Tale om at kalde Tropperne tilbage.

Den 6. Maj skrev Ahlefeldt en Memorial til Kejseren som Svar paa en kejserlig Haandskrivelse af 27. April. Efter en høflig Indledning klager Ahlefeldt over de daarlige Kvarterer *«in der sehr schlechten Oberpfalts»*, der gjøre det saare vanskeligt at forhindre Excesser, over de daarlige Foranstaltninger, der ere trufne til de danske Troppers Restituering, over den Maade, hvorpaa det kejserlige Generalkommissariat har beregnet de meget betydelige Restancer indtil Oktober 1705, og endelig over de kejserlige Resolutioner, der alle gaa de danske Tropper imod. Denne Memorial anmodes Weyberg om at overgive Kejseren i en særlig Audients og støtte Kravene paa bedste Maade.

Foraaret gik hen under forgjæves Forsøg paa at bringe Korpset i kampdygtig Stand, da der pludselig kom Røre i Lejren. En kejserlig Skrivelse af 11. Juni underrettede Ahlefeldt om, at den franske Hærs Indfald i den schwa-biske Kreds — under Villars' Anførsel — nødte Kejseren til at samle alle disponible Stridskræfter for at møde dette Angreb. De danske Tropper skulde derfor ufortøvet stilles under Markgreven af Bayreuths Anførsel; forsaavidt de ikke skulde være skikkede til at tjene i aaben Mark, kunde de blive forlagte til en eller anden Posto. — I denne Anledning gjør Ahlefeldt Weyberg opmærksom paa Troppernes slette Tilstand: de manglede Mondurer, Geværer og andre Rekviziter; at lægges i en Fæstning stred imod Traktaten; i ulykkeligt Tilfælde vilde derved hele Korpset gaa tabt uden Haab om at bringes paa Fode igjen. Skulde den kejserlige Hær blive nødt til at trække sig tilbage til Ingolstadt, kunde Ahlefeldt der forbinde sig med den, naar man blot forinden kunde skaffe Folkene Geværer, hvormed neppe Halvdelen var forsynet, og de andre manglende Rekviziter, især til Rytteriet, der havde stor Mangel paa Heste. Det kejserlige Hof maatte tilskrive sig selv Følgerne af, at det Intet havde gjort for Tropperne.

Faren drev over for denne Gang, og Tropperne forbleve, hvor de vare; Ahlefeldt, hvis Helbred var meget svag, brugte Badene i Eger, og med Rekrutteringen og Remonteringen gik det i Sneglegang. Den 31. Oktober skriver Ahlefeldt til Weyberg: „Jeg skal tage mine Forholdsregler, at man ikke saa let, som man tror, skal faa os ud af vore Kvarterer, som jeg ikke kan tro, at Kongen vil tillade os at forlade i den Tilstand, hvori vi ere, da vi hverken have Vaaben eller Telte eller Penge til at leve for

i Felten, da Kavalleriet, som De véd, er ganske uden Heste og følgelig ude af Stand til at gjøre Tjeneste. Hvad mig angaar, er det mig ligegyldigt, om Kejseren beholder Tropperne i sin Tjeneste eller ikke, og jeg indbilder mig, at Kongen kunde anvende dem andetsteds paa en for os mere behagelig Maade, og at man vilde vise os mere Erkjendtlighed derfor, end det kejserlige Hof gjør.»

Tiden gik, men Pengene kom ikke. Førend Aaret endte, skrev Ahlefeldt (Regensburg 16. Decbr.) til Prinds Eugen, der i Reglen tilbragte Vinteren i Wien, og paa kaldte hans Bistand. Prindsen lovede (Wien 26. Decbr.) at gjøre alt, hvad der var ham muligt, for at det danske Korps atter kunde blive bragt paa Fode, og med disse gode Løfter maatte Ahlefeldt trøste sig ved Aarets Slutning.

Medens Tropperne saaledes laa ledige i Pfalts, var der god Tid til at se at faa det udviklede Regnskabsvæsen i Orden; det drejede sig ikke blot om det danske Korps' Fordringer til den østerrigske Regering og dennes Kontrakrav for Excesser, om Redegjørelsen for de 3 Aar, siden Kommissionen i Roding sluttedes, men ogsaa om Mellemværendet mellem Rosbach og de enkelte Regimenter. Allerede medens Korpset var i Siebenbürgen, have vi af de da meddelte Breve set, at der var en Misstemning hos Regimenterne mod Rosbach, særligt i Anledning af Diskretionerne. Paa Rosbachs Foranledning nedsatte Ahlefeldt en Kommission i Regensburg, der aabnedes d. 14. Jan. 1708. Ahlefeldt selv førte Præsidiets, og Kommissionen talte ikke mindre end 22 Officerer foruden ham selv. Det synes at være gaaet meget varmt til ved Forhandlingerne. Den 26. Marts fandt General Ahlefeldt sig foranlediget til at trække sig tilbage; da vare endnu mange Punkter uafgjorte. Den

31. Marts nedlagde Rosbach en solen Protest, og samme Dag sluttedes Kommissionen¹⁾.

Kort efter at Kommissionen var nedsat, tilskrev Ahlefeldt Kongen (Regensburg 19. Jan. 1708). I denne Skrivelse oplyser og gjendriver han dels en Mængde Klager, som fra østerrigsk Side vare rettede mod de danske Tropper, men som efter Ahlefeldts Sigende vare ganske ugrundede, dels taler han om det østerrigske Hofs Fremtidsplaner. Kardinal Lamberg, Kejsereus første Kommissær i Regensburg, havde ladet sig forlyde med, at Kejsereus vilde flattere de danske Tropper med at tage dem som sin Eskorte med til Rigsdagen i Presburg. Ahlefeldt mener, at det kun er et Paa-skud for at faa dem til Ungarn, hvilket vilde blive til de danske Troppers ufejlbare Ruin. — Den 7. Januar var der udgaaet en Skrivelse fra det kejserslige Krigsraad, om at de danske Tropper midt i Marts maatte være marschfærdige og tælle mindst 6000 Mand, nemlig hvert Infanteriregiment 1200 Mand og 1200 Ryttere. Hertil bemærker Ahlefeldt saavel i sin Skrivelse til Kongen som til Prinds Eugen, at hvis Tropperne skulde være marschfærdige til Marts Maaned, vilde der kræves mange flere Penge. Ved Mønstringen i December havde det danske Korps vel talt over 5000 Mand, men de bestilte Geværer kunde ikke leveres før Slutningen af Marts.

Den kejserslige Regering havde ganske rigtigt bestemt at anvende de danske Tropper imod Ungarerne, og Weyberg havde strax, saasnart han erfarede det, sendt en Kurer til Kjøbenhavn for at indhente Kongens Bestemmelse desangaaende. Ahlefeldt, der ogsaa havde faaet Underretning derom af Weyberg, skrev (2. Febr.) til Gehejmeraad Lente,

¹⁾ Efter Aktstykker, der bero i Rentekammerarchivet.

at vel kunde han henholde sig til Alt, hvad han tidligere havde sagt angaaende Marschen til Ungarn, men efter min ringe Mening er det billigt at koncedere heri; thi hvis man altfor meget modsatte sig omtalte Marsch til Ungarn, vilde man i den Grad irritere Prinds Eugen imod Tropperne, at han lejlighedsvis ikke vilde glemme at lade os mærke sin Resentiment». Man burde kun betinge sig gode Vinterkvarterer og et klækkeligt Antal Rekrutter in natura. Prinds Eugen, der nok vidste, hvordan Stemningen var i det danske Korps, tilskrev General Ahlefeldt d. 4. Febr.: «Jeg kan godt forstaa, at Officerer og Menige have Afsky for at gaa til Ungarn; men efter at Status for saa vidt har forandret sig, at disse Tropper ikke blive sendte til Siebenbürgen og ved Fjernelsen fra Magazinerne komme til at lide Nød, men ville blive employerede paa en saadan Maade, at de ikke mangle Levnetsmidler, tvivler jeg aldeles ikke paa, at Ds. Excellence vil interponere deres meget formaaende Autoritet, saa at i saadant Tilfælde Officerer som Menige ingen Sky meré ville have for at tjene i Ungarn, hvilket jeg endnu engang paa det eftertrykkeligste rekommanderer Ds. Excellence.»

Afgjørelsen laa imidlertid i Kongens Haand, og han var lidet villig til at sende sine Tropper til en saa fjern Krigsskueplads og atter udsætte dem for en saadan Behandling som den, de havde lidt i Aarene 1705 og 6. Den Tilladelse, Kongen gav d. 24. Februar, var ledsaget af saadanne Indskrænkninger, saasom at Tropperne ikke maatte overskride Donau og Waag, at den blev værdiløs for den østerrigske Regering og gav Anledning til nye Forhandlinger mellem de to Regeringer. Den Termin, som Prinds Eugen havde sat for de danske Tropper, var allerede overskredet, da Ahlefeldt d. 20. Marts skrev til Weyberg: «Jeg har

endnu intet positivt fra vort Hof angaaende Troppernes Afmarsch til Ungarn; men jeg kan vel i Fortrolighed melde min højtærede Hr. Envoyé extraord., at det synes, som om Hs. kgl. Majestæt ikke vil konsentere i, at Tropperne gaa langt over Donau, endnu mindre over Theis, da han ikke vil lade dem komme sig ud af Hænde for i fornødent Fald selv at kunne bruge dem.»

Det er forstaaeligt, at Prinds Eugen, der var vant til at finde Lydighed overalt, var opbragt; han mente, at den danske General var Skyld i disse Vanskeligheder, og skjulte ikke sine Følelser for Weyberg, der havde den ene ubehagelige Konference efter den anden. Det kejserlige Hofs Misfornøjelse viste sig paa alle Maader; aldrig lød Klagerne over de danske Troppers Excesser stærkere end i dette Foraar, aldrig var det vanskeligere at faa Penge. Endnu i April behøvede Korpset 100000 fl. for at blive marschfærdigt. Den 1. Maj haabede Ahlefeldt at være rede først i Juni; men samtidigt forværredes hans egen Sundhedstilstand i en betænkelig Grad. Den 9. Maj udgik der et meget skarpt Reskript fra det kejserlige Hofkriksraad til Chefen for de danske Tropper, hvori der insinueredes, at de danske Troppers Formaal var mere at plage og udpine Landet til deres egen Fordel end at tjene det fælles Bedste. Hertil svarede Ahlefeldt: «Det af Ds. højfyrstelige Durchlautighed og det høje kejserlige Hofkriksraad under 9. ds. til mig udgaaede naadige Reskript har jeg modtaget med skyldig Respekt og deraf set, hvorledes Deres højf. Durchlautighed endnu engang driver paa de mig betroede kongelige danske Troppers Afmarsch til Ungarn, og hvorledes De, hvis bemeldte Marsch ikke bliver tiltraadt til den fastsatte Termin, maatte komme paa de Tanker, som om nævnte Troppers Formaal mere var rettet paa deres egen Fordel, paa

at plage og udpine Landet, end at tjene det fælles Bedste. Nu vil Ds. højfyrstl. Durchl. af min sidste til det høje kejserlige Krigsraad stiledede Beretning have set Aarsagerne, hvorfor jeg med største Uvillie har været nødsaget til at retardere oftnævnte Troppers Afmarsch, nemlig fordi der ved Kavalleriet endnu mangler 4—500 Heste og ved Infanteriet 1600 Geværer, item de højest fornødne Proviant- og Telt-Vogne ligesom Bjælker og Karrer. Ifølge den mig tilstillede allernaadigste kongelige Ordre, hvilken jeg allerunderdanigst maa adlyde, som det er Ds. Durchlauthed bekjendt, tør jeg heller ikke dele Korpset og saaledes heller ikke lade Infanteriet afmarschere før Kavalleriet. Men for at de ugunstige Tanker, som Ds. Durchl. vilde fatte om vore Tropper, hvis Marschen ikke paafulgte, kunne blive Dem betagne, vil jeg tage mig den Frihed underdanigst og klart at stille Dem for Øje, hvorledes det hverken mangler paa Flid og Umage hos mig eller de øvrige ved Korpset staaende Officerer for at bringe det til at agere i rette Tid.

Det er noksom bekjendt for det kejserlige Hof, hvorledes allerede for to Aar siden den kongelige danske Justitsraad og Overkrigskommissær Rosbach paa den daværende kommanderende Generals Ordre en hel Sommer igjennem har solliciteret om de til ovennævnte Korps' Udfyldning nødvendige Rekrutter og Remonter, at bemeldte Sollicitation ogsaa paa min Foranstaltning forrige Aar eftertrykkelig blev reitereret, og at der yderligere er rettet indtrængende Anmodninger dels gjennem den kgl. danske Envoyé extraord. von Weyberg, dels ved mine egne oftere gjentagne Memorialer, dels ved vor i Wien subsisterende Agent, Hr. Remmers, for at opnaa de til Korpsets Fremhjælp nødvendige Midler. Dette har imidlertid frugtet saa lidt, at ovennævnte

Justitsraad og Overkrigskommissær Rosbach, efter at han med sine Sollicitationer har foraarsaget Tropperne store og unyttige Udgifter, og efter at han først den 10. Oktober forrige Aar havde nedlagt Protest, maatte vende tilbage næsten med uforrettet Sag, og at jeg fandt mig nødsaget til ved forskellige Memorialer at deklarerere, at, da de til Korpsets Fremhjælp fornødne Midler ikke ydedes, vilde jeg være fri for ethvert Ansvar, hvis det ikke var beredt til rette Tid.

Heraf vilde Deres Durchl. naadigst behage at se, at Marschens Prolongation ikke kan imputeres Tropperne, men det kejserlige Hof, og for kortelig endnu at fremstille en Hindring i denne Sag, saa er det Dem bekjendt, at der for at bringe Korpset paa Fode først d. 3. Januar i dette Aar blev indbetalt 100000 fl. og senere d. 29. April 36000 fl. gjennem Vexler, som man med stort Tab maatte omnegotiere. Naar nu Troppernes Tilstand, som for længe siden en detail er indberettet for Ds. fyrstelige Durchl., bliver sammenstillet hermed, kan man saa meget bedre se, hvor meget man fra Troppernes Side, trods den ringe Assistance fra det kejserlige Hof, har ladet sig deres Fremhjælp være magtpaaliggende, deraf, at Korpset for ikke at miste nogen Tid ved Hvervningen har bragt sig i stor Gjæld, som maa afbetales før dets Afmarsch. Maatte nu Ds. Durchlautighed heraf naadigst kunne slutte, med hvor stor Uret man ved Marschens Prolongation vilde paabyrde Korpset, at, som forhen omtalt, dets Formaal mere har været rettet paa dets egen Fordel og paa at pine og udsuge Landet end paa at tjene det fælles Bedste. Jeg er ogsaa sikker paa, at Hs. kejserl. Majestæt og Ds. højfyrstelige Durchl. har et ganske andet Sentiment om Korpset, saasom det ved den Hs. kejserl. Majestæt beviste tro og ivrige Tjeneste hidtil noksom har

vist og godtgjort for Verden, at det mere stræbte efter Honor end efter Fordel og Interesse. Jeg kan derfor ikke skjule for Ds. højfyrstelige Durchl., at saadanne haarde og ufortjente Expressioner inderlig pikere mig, og finder jeg mig foranlediget til ærbødigst at søge for Fremtiden at blive forskaanet for sligt. For at Ds. højf. Durchl. kan være persuaderet, at Tropperne ikke blive liggende i Kvartererne for Kjøkken og Kjælders Skyld, saa er Alt, hvad jeg kan gjøre uden at overskride min allernaadigste Konges Ordre, at jeg tilbyder at lade Infanteriet kampere paa visse Øer i Donau¹⁾, indtil Kavalleriet er blevet sat i Stand. Jeg forsikrer ogsaa Ds. højf. Durchl. underdanigst, at ligesom jeg hidtil har gjort Alt, hvad der har staaet i min Magt for at bringe Tropperne paa Fode, jeg saaledes ogsaa ivrigt skal tragte derefter, at de manglende Remonter kunne blive tilvejebragte inden 14 Dage, og saasnart de Infanteriet manglende og til Marschen nødvendige Rekvisita blive tilvejebragte, skal jeg ufortøvet tiltræde Marschen med det samlede Korps til Ungarn. Ds. højfyrstelige Durchl. ansøger jeg imidlertid underdanigst om naadigst at foranstalte, at de lovede 81000 fl. maa blive betalte for Afmarschen, for at den paa Tropperne hvilende Gjæld kan blive afgjort."

Det er ikke rimeligt, at dette Brev har tilfredsstillet Prinds Eugen; men naar det dog stillede i Udsigt, at Korpsen snart kunde være færdigt til Opbrud, saa skulde ogsaa dette Haab skuffes, og et Øjeblik saa det ud, som om der skulde blive en fuldkommen Standsning. Thi samme Dag, som den ovenfor meddelte Skrivelse til Prinds Eugen afgik (15. Maj), udgik der en kongelig Ordre til Ahlefeldt

¹⁾ Saasnart Efterretningen om, at Tropperne skulde bruges imod Ungarerne, udbredte sig, begyndte Deserteringen.

fra Kjøbenhavn, af det Indhold, at da Direktorerne for den nedersachsiske Kreds under den Prætext at dæmpe Uroligheder i »vor Stad» Hamburg samlede en formidabel Armé paa Kongens Grændser, ja næsten paa hans Territorium, var det umuligt at lade de Ablefeldt betroede Tropper marschere videre. »Det er derfor vor allernaadigste Befaling til dig, at du, uagtet du af vor Envoyé Extraordinaire v. Weyberg har modtaget den til dig udgaaede Ordre af 24. Februar, ja selv om du skulde være brudt op til Ungarn, dog, saasnart denne vor Ordre kommer dig i Hænde, ikke marscherer videre, men bliver liggende stille med Tropperne, indtil ovennævnte fremmede Folk blive dragne bort fra vore Grændser, og vi have sendt dig en Ordre til at marschere.»

Da Efterretningen om denne kongelige Ordre kom til Wien, brød en fuldkommen Storm ud; Prinds Eugen, der netop var ifærd med at forlade Wien for at gaa til Mosel-Armeen og mente, at Alt var bragt i Orden ogsaa med Hensyn til det ungarske Felttog, var ude af sig selv af Harm: Kejseren maatte meget hellere ganske undvære de danske Tropper, end at de saaledes skulde svigte i det afgjørende Øjeblik. Alle Planer for Felttoget i Ungarn vare nu kuldkastede. Ogsaa de engelske og hollandske Ministre, der med en vis Ro saa, at det Korps blev standset, der skulde bruges mod Ungarerne, bleve i høj Grad foruroligede, da de hørte, at en lignende Ordre var udgaaet til de danske Tropper i Flandern. Den kejserlige Regering truede med, at den ikke længere vilde overtage Forplejningen af Tropperne i Baiern. Saameget virkede imidlertid dette Skridt fra den danske Konges Side, at alle Magter bleve ivrige for at bilægge Stridighederne i den nedersachsiske Kreds og fjerne Tropperne fra Danmarks Grændser; men dertil behøvedes Tid, og Juni Maaned gik hen under stadige

Forhandlinger. Den 15. Juni døde General Ahlefeldt, og for tredie Gang overtog Gersdorff Overansførselen over de danske Tropper, denne Gang for at beholde den. I den Skrivelse, hvori han underretter Weyberg om Ahlefeldts Død, skriver han: „Jeg skal ikke undlade med al Flid og Iver at søge at bringe Korpset paa den Fod, at vi efter Modtagelsen af den kongelige allernaadigste Ordre strax kunne marschere; blot ikke Betalingen af de resterende Penge blev saa forskrækkelig forsinket; thi først for nylig har jeg faaet Penge til Proviant- og Teltvognene, og Vogne, Heste, Seletøj m. m. kunne umuligt skaffes til Veje og forfærdiges paa saa kort Tid.“ Hvert Kavalleriregiment manglede endnu 66 Heste, og Officererne kunde ikke yde mere af deres eget, end de allerede havde gjort. Gersdorff beder Weyberg forsikre den kejserlige Regering, at baade han og Officererne længes efter at komme ud af denne Uvirksomhedstilstand og snarest muligt rykke i Felten. Det diplomatiske Tryk i Wien vedblev; der sendtes Kurerer til Kjøbenhavn for at opnaa Marschtilladelsen; men Kongen vilde først have de hamburgske Anliggender i fuldkommen Orden, førend han gav sin Tilladelse, og det bidrog ikke til at formindske den østerrigske Regerings Misfornøjelse, da den erfarede, at de danske Tropper i Braband ikke gjorde Vanskeligheder ved at marschere, — de fjernedes ikke ved deres Marsch yderligere fra Danmarks Grændser som de Tropper, der skulde til Ungarn.

Endelig, den 9. Juli, vare Sagerne saavidt bragte i Rigtighed, at der udgik en kongelig Ordre, at saasnart det kejserlige Hof var gaaet ind paa visse Betingelser, angaaende dels Ordningen af de hamburgske Stridigheder, dels Troppernes Betaling, og Weyberg udfærdigede den ham tilstillede Ordre, skulde de danske Tropper bryde op, hvor-

ved det dog anbefaledes Gersdorff at anvende al Flid derpaa, at Korpset saavidt muligt blev kompletteret og bevaret, at Rytteriet fik sine Heste, og at han ikke marscherede, førend rigtig Likvidation var foretaget med Stænderne og Kommissariatet. — Der var saaledes endnu mange Vanskeligheder at overvinde: «Min Hr. Envoyé», skriver Gersdorff, «kan ikke tro, hvilke Chikaner og Kjedsommeligheder man volder os, og hvorledes næsten hver Postdag det, som en gang er bevilliget og befalet, igjen bliver forandret.» Den 28. Juli vare Forhandlingerne i Wien saa vidt afsluttede, at Weyberg kunde sende Gersdorff Marschordren, og i de første Dage af August var det danske Korps endelig færdigt til Opbrud.

Hermed ender Brevvexlingen; kun et eneste Brev af langt senere Dato findes endnu i det herlufsholmske Archiv. Korpsets Skjæbne fra nu af kan kun ganske kort fremstilles efter Weybergs Indberetninger. Men inden vi gaa over til de danske Troppers sidste, kortvarige Deltagelse i Krigen mod Ungarerne og deres Hjemvenden, ville vi se, hvorledes Sagerne i den mellemliggende Tid vare gaaede i Ungarn.

I Aaret 1707 havde den ungarske Rejsning naaet sit Højdepunkt. En Forsamling i Marosvásárhely havde i April erkjendt Rákóczi som Fyrste i Siebenbürgen, og en lignende Forsamling i Onod havde i Maj erklæret Ungarns Throne for ledig uden dog at tilbyde Rákóczi Kronen. Paa den Tid tog Carl den 12te, der stod paa sin Magts Tinde, sig af Ungarerne ligesom af de betrængte Protestanter i Schlesien. Men Ungarernes Kraft var paa Veje til at blive brudt; der udbrod Uenighed mellem Rejsningens Ledere; den kraftige Haand, der skulde holde sammen paa de spredte Interesser, fattedes, og enkelte magyariske Stormænd søgte

at slutte Særfred med Kejseren. Landet mellem den mähriske Grændse og Waag blev besat af de Kejserslige og Siebenbürgen atter bragt til Lydighed. Saaledes stode Sagerne, da man i Foraaret 1708 lagde Planen til et Felttog ind i Øvreungarn under Anførsel af Feltmarschal Heister, der atter var taget til Naade. De danske Troppers Udebliven nødsagede Heister til at indskrænke sig til Defensiven og gav de Misfornøjede nyt Mod. Paa Efterretning om de danske Troppers endelige Fremrykning, bestemte Ungarerne sig til at vove et Hovedslag, inden de Kejserslige fik Forstærkning. Heister modtog Slaget med de Kræfter, han havde, og vandt en afgjørende Sejr ved Trentschin d. 4. August over Fjendens tredobbelte Styrke; hele det fjendtlige Artilleri faldt i hans Hænder. Hermed var Ungarernes Modstand i aaben Mark i alt væsentligt brudt; nu begyndte den langvarige Fæstningskrig, der endnu holdt Rejsningen vedlige i nogle Aar.

Den 8. August kom det Prehnske Kyradseregiment ned ad Donau til Wien og gik efter en Rastdag videre til Presburg. Den 10. kom Generalmajor, Baron Wedels og Oberst Kraghs Regimenter (det 1ste og 3die), bleve mønstrede af Kejseren og gik næste Dag videre. Den 11. kom Generallieutenant Gersdorff med Generalstaben og Oberst Rueschs' Regiment (det 4de), og den følgende Dag Dragoerne og Oberst Ostens Regiment (det 2det). Ogsaa disse bleve præsenterede for Kejseren, der udtalte sin Tilfredshed for Gersdorff og Weyberg. Soldaterne bleve regalerede med nogle Fade Vin og «weissem Brodt» og afgik derpaa paa 170 Skibe og Flaader ned ad Donau til Presburg. Da General Heister saaledes havde faaet den længe ventede Forstærkning, rykkede han med sin Hær ud til Belejringen af Neutra, der hurtigt faldt i de Kejsersliges Hænder; der-

imod maatte Belejringen af Neuhäusel opgives midt i Oktober. Nu begyndte Forhandlingerne om de stipulerede Vinterkvarterer, der endelig indrømmedes de danske Tropper i en lang Linie fra Oedenburg over Presburg til Scaliz i Mähren. Foran dem, hinsides Waag indtog de kejserlige Tropper deres Vinterkvarterer.

Inden Aarets Udgang var Prinds Eugen som sædvanlig kommen tilbage til Wien, og da gjenoptoges i de Konferencer, der holdtes af den østerrigske Regering, Spørgsmaalet om de danske Troppers fremtidige Anvendelse. Da Kong Frederik den 4de endnu i sin sidste Befaling havde fastholdt, at de danske Tropper ikke maatte bruges udover Donau og Waag, og Krigen netop nu førtes ud over disse Grændser, bestemte den kejserlige Regering sig til at henvende sig til den danske Konge om Troppernes Hjemsendelse eller en betydelig Indskrænkelse i deres Tal (29. Decbr.). Hvergang den kejserlige Regering i det sidste Aar havde slaet paa den Stræng, havde Weyberg erklæret, at Kongen var meget villig til at tage sine Tropper tilbage, — naar først Mellemværendet var opgjort. Frederik den 4de opholdt sig dengang i Venedig, og Weyberg var taget derned for at hilse paa Kongen. Herfra tilskrev denne da Kejseren (den 25. Januar 1709) og gav sit Minde til Troppernes Tilbagevenden.

Saaledes stod kun den endelige Opgjørelse af Mellemværendet tilbage. Den 1. April, umiddelbart efter Weybergs Tilbagekomst til Wien, begyndte de foreløbige Konferencer mellem Kammerherre Weyberg, Generallieutenant Gersdorff, Generalmajor Wedel og Justitsraad Rosbach¹⁾, og nu fulgte

¹⁾ Ved kongelig Fuldmagt af 30. April, Vicenza, tilforordnedes General, Grev Reventlou.

en Række Forhandlinger med de østerrigske Myndigheder. Alle Stridspunkter skulde gjenneemgaas og endelig berigtiges. Forhandlingerne trak ud indtil Slutningen af Juli Maaned og kostede Weyberg utrolig Møje; hvert Øjeblik kom der nye Vanskeligheder. Endelig d. 23. Juli kunde Gersdorff med de danske Officerer, der opholdt sig i Wien, rejse til Øen Schütt, hvor de danske Tropper laa, for at tiltræde Hjemreisen gennem Mähren, Böhmen og Sachsen til Holsten. Den sidste Skrivelse i den herlufsholmske Samling er fra Gersdorff (Kornitz i Böhmen d. 11. Aug. 1709); da var Hæren under hans Anførsel paa Vejen hjemad. Weyberg var let om Hjertet, da denne vanskelige Sag endelig var afviklet: «Jeg har den Trøst», skriver han til Kongen, «at Tropperne ikke efterlade nogen Gjæld, og at de Summer, der ere indrømmede af dette Hof, ville blive nøjagtigt betalte.» For det Antal Mænd og Heste, der manglede i Korpsets komplette Stand, skulde Kongen have Penge. Af dette Beløb henstod i Sommeren 1710 endnu 300000 rhinske Gylden, og da det neppe var let for den danske Regering at erholde dette Beløb, udstedtes en Fuldmagt til Bankieren, den kejserlige Raad G. C. v. Schreyvogel (10. Nov. 1710) angaaende Inddrivelsen, Indkasseringen og Ombytningen af dette Beløb til Hamburg, hvorefter denne Fordring — naturligvis med betydelige Fradrag — berigtigedes i Løbet af Aaret 1713. Men endnu en Fordring havde den danske Regering, der knyttede sig til Traktaten af 4. Juni 1701. Ifølge denne skulde den østerrigske Regering «wegen des Elbzolls» betale 1 Million Daler (1½ Million rhinske Gylden); deraf var der i November 1703 betalt 346160 fl.; ogsaa denne Gjæld blev — med passende Afdrag — endelig berigtiget i Løbet af Aaret 1714¹⁾.

¹⁾ Efter Regnskaber, der bero i Rentekammerarchivet.

Den ungarske Rejsning holdt sig endnu et Par Aar, efter at de danske Tropper havde forladt Krigsskuepladsen. I de Dage, da Forhandlingerne om det danske Troppekorps' Tilbagekaldelse førtes, havde Rákóczi tilskrevet Frederik den 4de (18. Januar 1709) for at bevæge ham til at kalde sine Tropper tilbage, «*puisque sans elles les Imperiaux ne seront guere en estat de nous opprimer*¹⁾». Det Haab, han knyttede til Korpsets Bortgang, skulde ikke virkeliggjøres. Vel traadte efter Slaget ved Pultava en Hær af Polakker og Svenske paa omtrent 5000 Mand i de Misfornøjedes Tjeneste; men den kunde ikke forhindre, at den kejserlige Hær langsomt men sikkert udbredte sig i Ungarn. Subsidierne fra Frankrig ophørte; ogsaa Ludvig den 14des Kræfter udtømtes. I Aaret 1710 drejede Krigen i Ungarn sig hovedsagelig om Belejringen af Kaschau. Den 26. April 1711 holdt de Kejserlige deres Indtog i Byen. Rákóczi havde allerede forinden forladt Ungarn for aldrig at se det mere. Szathmarerfreden 1. Maj 1711 lagde Ungarn for Habsburgernes Fødder; den østerrigske Sejghed havde sejret.

Endnu ét uhyggeligt Efterspil havde de danske Troppers Deltagelse i østerrigsk Tjeneste. Da Tropperne kom tilbage til Danmark, rejste Regimenterne en alvorlig Anklage mod Overkrigskommisæreren, Justitsraad Rosbach²⁾. Denne gik ud paa, at han i sine Afregninger med Regimenterne ikke havde godtgjort de dem af Kejseren eftergivne 258000 fl. og de dem oven i Kjøbet skjænkede 50000 fl., men regnet Gjælden ganske, som om Intet var blevet eftergivet og skjænket, hvorved han havde forholdt Tropperne 308000 fl. Desuden vare de af Justitsraad Rosbach beregnede generale

¹⁾ Archiv f. österreichische Geschichte. B. 44. S. 456.

²⁾ Efter Aktstykker, der bero i Rentekammerarchivet.

Omkostninger, Excesser og Anticipationer saa excessivt opførte, at man umuligt tilstrækkeligt kunde bemærke, hvad der af ham ved den Slags var blevet sammenbragt, praktiseret og stukket til Side. Det sidste Punkt er mere almindelig holdt, kunde vel ogsaa, selv om der skulde være nogen Sandhed deri, være vanskeligere at godtgjøre, men den første Anklagepost drejer sig om saa betydelige Summer, at man ikke skulde anse det for muligt, at de kunde skjule sig i noget Regnskab. Efter kongelig Ordre af 25. Januar 1710 nedsattes en Kommission, bestaaende af Etatsraad Lemwig, Brigadier v. Mørner, Oberst v. Bigen, Justitsraad Weyse og Justitsraad Wildschütz for at examinere og decidere de Regnskaber, som Justitsraad Rosbach havde udfærdiget for de 6 Regimenter og Generalstaben. Kommissionen var samlet fra d. 5. Febr. til d. 23. Juli 1710 uden dog at bringe Sagen til Ende; thi en kongelig Resolution af 28. Juli 1710 bestemte, at Rosbachs Regnskaber skulde revideres og decideres i Rentekammeret.

Uagtet Rosbach i September blev belagt med Arrest, maa Rentekammerets Opfattelse nærmest betragtes som gunstig for ham. «Efter vor allerunderdanigste Formening», hedder det i Rentekammerets Erklæring af 4. December 1710, «beror Sagen ikke paa Justitsraad Rosbach, der har produceret Ordre fra sine pro tempore Generaler, men verserer hovedsagelig mellem de respektive Herrer Generaler paa den ene og Tropperne paa den anden Side. Saaledes indse vi ikke, hvorledes der under saadanne Omstændigheder kan blive nærmere decideret herover af os, men henstille allerunderdanigst til Deres kongelige Majestæt, om Højstsamme allernaadigst vilde behage efter de deputerede Officerers Begjæring at lade disse Punkter examinere ved en Generalkrigsret, men midlertidig ogsaa allernaadigst at for-

anstalte, at den nuværende Arrest, hvormed Justitsraad Rosbach er belagt, maa blive relaxeret imod Aflæggelsen af en korporlig Ed paa, at han ikke vil unddrage sig (weichhaft werden) før Sagens fuldstændige Slutning.*

En Generalkrigsret blev da nedsat ved en kongelig Resolution af 15. December 1710 under Generallieutenant Cormaillons Præsidium; men uagtet Rosbach selv henvendte sig til Kongen i et Bønskrift (12. Decbr.), forblev han i Arresten. Hvorlænge Generalkrigsretten var samlet, og hvad Resultat den kom til, derom meddele vore Kilder os Intet. Sagen synes at være død hen, og Rosbach forblev i Arrest i mange Aar, indtil det d. 24. Juni 1726 paa Dronningens Intercession bevilligedes, »at tidligere Overkrigskommissær, Justitsraad Rosbach nu maa udløses af sin hidtilværende Arrest (zumahlen seine Ankläger selbigen bis-hero nicht verfolget), men ellers den Punkt angaaende de 15426 Kejsergylden, som han skylder de Regimenter, der have staaet i kejserlig Tjeneste, og den af ham imod hans Anklagere søgte Rekonvention forblive in statu quo».

Hermed synes denne uhyggelige Sag at være endt.
